Shtohryn, M.
Dolia Ukrainy

ДМИТРО ШТОҐРИН.

ДОЛЯ УКРАЇНИ

ДМИТРО ШТОІРИН.

ДОЛЯ УКРАЇНИ

(З ПОРТРЕТОМ АВТОРА)

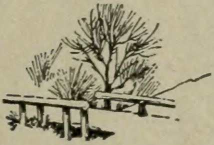

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

PHILADELPHIA, PA.
З ДРУКАРНІ РУСЬКОГО СИРІТСЬКОГО ДОМУ.
1917.

БОРЦЯМ

ЗА ДОЛЮ І ВОЛЮ УКРАЇНИ

ОТСЮ СКРОМНУ ПРАЦЮ

ПРИСЬВЯЧУЄ

АВТОР.

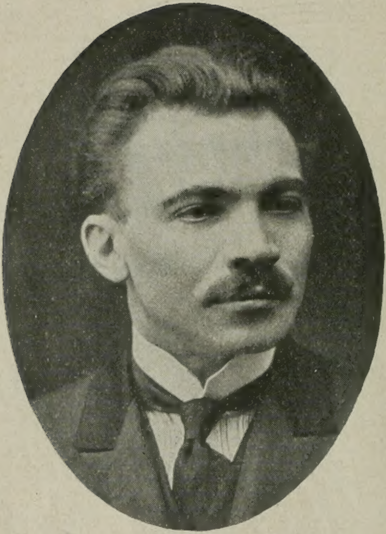

ДМИТРО ШТОЇРИН.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

«Доля України» — се заголовок книжки, яку отсе випускаємо в сьвіт. І хто з нас не цікавий про долю найгарнійшої, найбогатшої але може й найнещасливійшої на сьвіті землї — України? Неволили її віками можні царі-кати як бідну птицю в клїтці, що куди тільки оберне ся, а все обиває немічні крильця о желїзні запори своєї дротяної вязниці і так, не дочекавшись дорогої волї — марно нидіє, гине...

І тепер, коли провалив ся в пропасть найбільший і найлютійший її гнобитель, а на руїнах його клятого трону показались лучі свободи і волї для нашої дорогої Неньки-Мучениці, рішили ся ми видати отсю книжку і думаємо, що в таку преважну хвилю загал радо її прийме.

Немало вже крови потекло за Україну. І тепер можні сьвіта сего точать кровавий бій але не за Україну, але о Україну. Та здає ся нарід самий порішить о її судьбі, виборе її волю-долю.

Знаючи, як тяжкою є неволя, не бажаємо її нікому і нікому не завидуємо. Обстоюємо лише за своїм

«...Не чужого ми бажаєм,
А свого то права.»

Дивним являє ся, що мимо сего, що книжка ся писана майже перед двома роками, а автор її немов віщував се, що тепер скоїло ся на Україні. В одній поезії п. з. «Чому царю»... між иншим пише серед обуреня таке:

Запамятай собі царю
Отсї мої слова:
Що ти згинеш, а остане
Наша віра, мова.

Книжка ся надає ся дуже добре при всяких нагодах до деклямацій. Немало клопоту є нераз з вибором відповідної деклямації, бо нових у нас обмаль. А тут можна вибрати після вподоби. Є описані бої під Перемишлем, Львовом, в Карпатах, є богато патріотичних стихів, є сумні а є і веселі. Ось хочби такий як: «Відїзд царя на війну в р. 1915-ім.» і т. д.

Читачів сеї книжки просимо не осудити її за деякі недостатки, бо Автор її — звичайний робітник, який відчув недолю України і осьпіває її в отсих не хитрих віршах. Любов до України, яка пробиває ся в тій книжцї повинна знайти відгомон в серцях нашого загалу і се буде найлучша заплата для Автора. Отсе й цїль, чому ся книжка появляє ся друком.

Віддаючи отсю працю в руки нашого загалу, сподїємо ся, що він повитає її щиро, тим паче в такий час, де книжки не так часто появляють ся.

1. І в нас колись...

І в нас колись на Вкраїні
Добре було жити,
Док не знали наші предки
Цареви служити...
    Сонце красно осьвітляло
    Українські поля,
    Була слава величава
    І доля, і воля.
Доми Божі не порожні —
В золоті сіяли,
На них вежі височезні
Під хмари сягали.
    І що днини у Сьвятини
    Дзвони вигравали,
    А духовні, віри повні,
    Бога вихваляли.
Предки сиві у Києві
На трон засідали
І булави, повні слави
В правицях держали.

В злоті зброї, красні строї
Предки ся строїли,
А палати — красні хати
Над сніг ся біліли.

А гетьмани-атамани,
Славні воєводи
І козаки всї однакі
Що до відваги, вроди.

А дївиці-красавиці,
Немов рожі-цьвіти —
Таков красов пишають ся
Лиш вкраїнські дїти.

Гаї, лїси зеленїли,
Поля золотїли,
Аж під небо возлїтали
Чудні руські співи.

Ріки бистрі, води чисті
Плинули, шуміли,
А дївчата у віночках
Плускавки строїли.

Море Чорне води повне —
Купцїв привозило,
Кораблями і човнами
Цїле було вкрилось.

А де-ж ти днесь Україно?
А де-ж твої шати?
А де-ж твоя доля-воля,
Батьківські палати?

Чи ти може погордила
Своїми синами?
Може сини погордили,
Не слухали мами?...

Чи днесь сонце не так сьвітить,
Як перше сьвітило?
Може річки не клекотять
Весело і мило?

А про більше я не буду
Тепер споминати,
Щоби болю не збільшати
Україні-Мати.

Бо якби днесь то все сказав,
Що з Вкраїнов сталось,
То зі жалю й розпуки
Серце би урвалось.

Лише скажу: кати люті!
Прийде день відплати!
За кайдани, тяжкі рани
України-Мати...

І за Синів українських —
Невиннії діти —
Прийде черга єще на вас
Кайдани терпіти.

Поверни ся, примири ся
Україно-Мати,
Ми чекаєм, виглядаєм..
Не мож ся діждати.

Скинь кайдани, омий рани,
Засіяй як зоря —
Від Дніпра, Сяну й Буга
До Чорного моря!

2. Доки будем...

Доки будем братя, сестри,
Кайдани носити?
А чому-ж нам на вільности
В свободі не жити?
Инші народи на воли,
Ніхто їх не мучить;
Инші землї осьвітляють
Ясні сонця лучі.
Лиш на нашій Україні
Чомсь сонце не сьвітить;
У темряві, у кайданах
Стогнуть руські діти...
Одні в тюрмах погибають
Сонїчка не бачуть,
Другі слезми рани миють,
Ридають і плачуть.
Инші знова погибають
Марно йдуть зі сьвіта,

Бо кат лютий побиває
Молодечі літа.

А ще инші на Сибірі
До тачок прикуті,
Дни і ночи в тяжкій праці —
Спухли ноги, руки.

Голод, холод — то їх щастє,
Нагайка — заплатов;
Така доля їм судилась
Під лютим царатом.

Єслиб наші давні предки
Із гробів устали
Своїх дітий зневолених
Они не пізналиб.

Закув царат Україну
У тяжкі кайдани,
Закув нашу віру, мову...
Ох, клятий погане!

Ані мати, ані хати —
Нічого не маєм,
І з дня на день що раз гірше
Марнієм, всихаєм.

Дзвонять ланци і кайдани
На нашій Вкраїні
І коли-ж то все скінчить ся?
Коли будем вільні?

Коли зоря засіяє,
Сонічко засьвітить?

Коли вільности діждуть ся
Українські Діти?...
Встаньте предки, славні вожди,
Вставайте гетьмани!
Поможіть нам з України
Пірвати кайдани!
Днесь не пора для вас спати!
Днесь пора до бою!
За Вкраїну, за єдину,
За свободу, волю!
Ми чужого не бажаєм,
Ми за своїм тужим...
За що такі довгі літа
Царатови служим?
Всї подаїмо разом руки,
Станьмо грудь при груди,
Розкуємо Україну —
Щасливії будем!
Тогди красна пісня рознесесь
По вкраїнськім поли:
Не вмерла Україна
І не вмре ніколи!

3. Чому царю...

Чому царю меч не зложиш,
Чом кулі не спиниш?
Чом знущатись над Вкраїнов
Вже раз не покинеш?
Пощо кровцю нашу точиш?
Защо нас мордуєш?
Чи ти плачів, криків, стонів
Не бачиш, не чуєш?
Чи у тебе нема серця,
Чи душі не маєш?
Чи ти мислиш, що ніколи
Не вмреш, не сконаєш?
Поглянь на ті темні гори,
Трупами покриті,
Глянь на рани глубокії
З кровці не омиті.
Глянь на поля счервонілі,
Глянь на ріки крови,
Глянь на старців, батьків наших,
На сироти, вдови.
Чи ще мало з тебе, кате?
Трупів міліони
Ти потратив, щоб забрати
Галицькі загони.
Чи ти мало землі маєш
У своїй державі?

Щось хтїв взяти Галичину
В пазурі крováві.
Ти понищив міста, села,
Зрабував комори,
Твої чорно-дикі орди
Не знали запори.

Ти ще хотїв наші красні
Карпати забрати?
Но в Карпатах як зїв губів,
Зачав варйовати.
Ти не щадив свого війска,
Немов худобини,
Твоє серце не спиталось:
За що нарід гине?...

То ти такий сусїд близький?
Славянином звеш ся?
Хоч знищити нашу віру,
Наші руські серця?
Церкви, школи порозбивав,
Сьвятощів не щадив
Та ще закув Архієрея,
В тюрму запровадив.

І сьвященство, ширителів
Христової віри
Ти покував, помордував,
Знущав ся без міри.
Забрав наших батьків, мами
І малії діти,

Братий, сестер закув, вивіз
На Сибір терпіти.
Запамятай собі царю
Отсї мої слова:
Що ти згинеш, а останесь
Наша віра, мова.
Твоє царство розібє ся,
Немов дощ о камінь
І не встане, не піднесе ся
Во вік віки, амінь.
З тої кровці, що проляли
Сини України
І з тих костий, що біліють
По полях руїни
Встане нове поколїнє,
Зацвите красою
І принесе Українї
Славу, долю, волю.
І слезами змиють рани
Невинної Мати
І воскресла, і воскресла!
Муть піснї співати.
І почують тії піснї
Прадіди в могилах
І промовлять: слава тобі,
Україно мила!...

4. Учіте ся.

Учіте ся, любі діти
Любити Вкраїну,
Свою віру, свою мову
І свою хатину.
Бо хто Неньки не полюбить,
Той душу загубить,
Згине марно і пропаде,
Що й сліду не буде.
Бо та Мати-Україна
Достойна любови;
За ню наші славні предки
Не щадили крови.
Бороли ся без пристанку
За мову, за віру
І з охотов житє клали
Вітчинї в офіру.
Подивіть ся, любі діти
На батьків могили,
На ті рови, которими
Кровці ріки плили.
То сьвятощі, то тестамент
Борців України,
Они кровцев записали:
Вітчина не згине.
Тож ділаймо любі братя —
Подаймо си руки,

Увільнимо Україну
З російської муки.
А ворогів порозгоним,
Кайдани пірвемо,
Мирити ся, любити ся
Між собов будемо.
А в могилах батьків кости
Здрігнуть ся з утїхи,
Що ми ворогів прогнали
Від рідної стріхи.

5. Сумно на Вкраїні.

Сумно стало на Вкраїні,
Сумна вість рознеслась,
Що катівська царська рука
Нагайку піднесла.
Та коби то лиш нагайку,
А то ще й кайдани,
Щоб закути віру й мову,
А царат настане.
Долю, волю і свободу
Неньки України
Закувати, скасувати,
Нехай марно згине.

Бо кат лютий, цар з Півночи
Не міг пережити,
Що Вкраїна немов зоря
Почала сьвітити.

Дні і ночі цар думає,
Зі злости ся пінить,
Щоб знищити українські
Біленькії стіни.

Кличе катів, кличе слуги
На чорную раду,
В який спосіб Україні
Зробити загладу.

Одні кажуть: володарю,
Ми огень понесем;
Ми спалимо понищимо
І з вітром рознесем.

Другі кажуть: Государю,
А ми так думаєм,
Щоб злучити Україну
Із российським краєм.

Ти розішли свої слуги
Помежи сусіди,
Щоб сусіди розпочали
З Українов гніви.

А коли ті посварять ся,
Виступлять до бою,
То ти тоді, мов приятель,
Подаш руку свою.

І постанеш за Вкраїнов —
Ніби в обороні —
І возьмеш її в опіку
У пазурі свої.

А колиби твою поміч
Добру не приняли,
Пішлем війска на Вкраїну,
Щоб силов ю взяли.

А цар ходить по палаті,
Піну отирає;
Добру раду ви даєте —
Кат відповідає.

Нуж до праці... Пішли слуги
В чужі загороди,
Щоб жарити іскру огню
Помежи народи.

І завитала колотнеча
Поміж сусіди
Один, другий, ба й третий
На Вкраїну іде.

А царище усьміхаєсь,
Мов сатана в раю
І озвав ся: Я на певно
Вкраїну піймаю...

А тим часом на Вкраїні
Кровця ся поляла;
Вірні сини боронили,
Щоби не пропала.

Ревуть стріли, звенять мечі,
Аж страх погадати...
Недопустим — кажуть сини —
Україну взяти.

Ми поборем, переможем,
Не дамось скувати,
Анї віру, анї мову,
Нї рідної хати.

Вожди славні, борці сильні
І повні відваги
Виганяли, розбивали
Непрошені враги.

Но надармо, бо вороги
Сунулись мов хмари —
Турки, Шведи й Литовцї,
Поляки, Татари.

Сини Неньки-України
В крови червоніли,
А по полях вражі трупи
Стосами видніли.

Літа довгі бороли ся,
Мечів з рук не клали
І напевно, що булиби
Вкраїну не дали.

Но кат лютий, цар з Півночи
Стає мов приятель
І говорить: Україну
Не тре врагам дати.

Дайте мені в опіку,
А я обороню...
Маю силу, маю війска,
Врагів порозгоню.

Ви як жили, так будете
У свободі жити;
Вашу віру, мову, вільність
Не кажу змінити.

Я не хочу — кат говорить —
Вашої Вкраїни,
Лише буду чував над нею,
Щоб враги не лізли,

Порадились воєводи
Помежи собою
І віддали Україну
Під царську недолю.

А Матінка-Україна
Заплакала ревне,
Бо кат лютий як забере,
Не скоро поверне.

У могилах борців кости
З болю ся здрігнули;
Бідні сини Українські
Неньки ся позбули.

І додержав цар присяги
І царського слова,
Як тримаєсь в часі бурі
На даху полова.

Єще сліди кровaві
Травицею не вкрились,
А вже царські посіпаки
Зачали рядитись.
Скасували віру, мову,
Скасували волю
І козацтво розброіли,
Заслали в неволю.
Рабували і нищили,
На кавалки дерли
І пожерли кати люті,
Пожерли, пожерли.
Закували Україну
У ланци тяжкії,
Щоби більше не піднеслась...
Пропали надії.
О, ні, кате, лютий враже!
Ми спати не можем,
Хоть кайдани вілись в тіло,
Ми їх переможем.
За ту кровцю, що проляли
Сини України,
За ті твої тяжкі тюрми,
В котрих Нарід гине.
За недолю, за неволю,
За тії кайдани
Ти і царство твоє згине,
А Вкраїна встане!...

6. Стрільці=Січовики.

Ще не вмерла — чути співи
На боєвім поли
І поверне Україна
Во славі і воли.
    І наш прапор малиновий,
    Той Герб щиро-любий
    Повівати ме в Києві,
    Гордити ся буде.
Такі співи дались чути...
І хтож то співає?
І хтож то так за Вкраїнов
Тужить, виглядає?
    Своїм співом заглушили
    Ревучі армати,
    А у бою всюда перші,
    Аж страх погадати.
Ніхто з ними не зрівнаєсь,
Ніхто не поборе;
Про їх славу й відвагу
Цілий сьвіт говорить.
    Що раз близше чути співи,
    Уже видно зброю,
    А хтож то той на переді
    З сивов головою?
А хтож то той на переді?
Під ним коник скаче;

Чи то не наш старий, сивий
Атаман козачий?
Одіж кровцев обризкана
А на твари шрами,
Плащ діравий, а на шабли —
Кровавії плями.

А на грудях при кабаті
Плищуть ся медалї —
То заслуга за відвагу,
За борби кроваві.
Під ним звільна поступає
Бистрий кінь буланий,
В красні ленти синьо-жовті
І в цьвіти прибраний.
А за вождом їдуть стрільцї,
Січові Соколи
Тії самі, що співали
На боєвім поли.
Повівають синьо-жовті
Малинові ленти —
То Соколи-Січовники,
Молоді студенти.
А між ними, героями,
Вітчини посьвята,
То хоробрі Героїнї,
Січові дївчата.
Они також бороли ся,
В крови ся купали,

Перед градом стріл ворожих
Они не вступали.

З ними ніхто не зрівнав ся
У кровавім бою,
Не один салдат розстав ся
З своєю головою.

Так боротись лиш потрафять
Січові дівчата...
Махне мечем, вже ворожа
Голова відтята.

А як махне в ліво, в право,
То вже лежать стоси,
Немов косар устелює
Косою покоси.

Так боротись лиш потрафять
Українські діти,
Бо не хотять тяжких царських
Кайданів терпіти.

Приїхали, поїхали,
Навіть не спочали,
Лишень дались чути крики,
Знова бій зачали.

О, слава вам, руські цьвіти,
Вкраїнські герої,
Що боретесь за Вкраїну,
Котра терпить болї.

О, боріть ся, поборіте,
Покрушіть кайдани
І вільная Україна
Встане, встане, встане!

7. Старець у неволи.

Чого плачеш, старче сивий,
Чого ломиш руки?
Чись голоден, нещасливий?
Чи тяжкії муки?
Чом твоя твар так змарніла,
Зморщками покрита?
Чому нога обвязана,
Чи кулев прошита?
Чом на твоїй голові
Кровавії плями?
А деж твої очи ділись,
Що нема лиш ями?
І чом ти все звертаєш ся
В сторони рідненькі?
Чись полишив жену вірну,
Чи діти маленькі?
Чи жаль тобі за хатинов,
За садком зеленим?
Чи може за тим потічком
Пливучим, студеним?

Скажи менї, старче сивий,
Я тобі поможу,
Змию кровцю із ран твоїх,
Горе осолоджу.

Тогди старець отер слези,
Поправив кайдани
І запитав: а хтож то ти,
Товаришу-пане?

Твоя мова така сама,
Як у моїм краю
І твій голос менї знаний...
А хто ти, питаю?

Чи ти може тут родив ся,
Чи ти у гостинї,
Чи ти також у кайданах,
Як я на чужинї?

Скажи менї товаришу,
Я тобі тож скажу
І щасливий буду чутись,
Нїм в могилу ляжу.

А товариш похилив ся
Над старцем думає,
Подав води напити ся,
Рани отирає.

І озвав ся: старче сивий,
Сусїде мій милий!
Таж ми оба лїта довгі
У сусїдстві жили.

Таж ми один від другого
Не могли розстатись,
Ми так оба любили ся,
Як ріднії брати.

Ми ділили разом горе
І радісні хвилї
І прирікли, що в однїй
Спочинем могилї.

І днесь обом нам судилась
Однакая доля:
Ти в кайданах, я в кайданах
На сибірських полях.

Взяли нас кати люті,
В кайдани закули,
Щоб ми тутка загибали,
Домів не вернули.

Від кайданів заржавілих
Розгнились рани,
Та ще очи викололи
Ті кляті погани.

Не побачу жени своєї,
Анї дїтий милих,
Пожегнались, попращались
Сном вічним ся вкрили.

Про ту хвилю остатную
Із женов розлуки,
Що згадаю, то заплачу,
З жалю ломлю руки.

О, була то страшна хвиля,
Як з женов розстав ся,
Зі своїми діточками
Раз на все пращав ся.

Прийшли московськії орди
До моєї хати
І питались, чи я хочу
Зі сьвітом розстатись.

І виняли острі списи,
В мою грудь зміряли,
Щоби я то відповідав,
О що мя питали.

А я тогди їм відповів
На їх острі слова,
Що над жите єсть дорожша
Моя віра, мова.

Тогди кати розлютились,
Жену збезчестили
Руки й ноги обтяли,
Коси спалили.

А діточки заридали,
До мати тулились,
Цілували мертве тіло —
До Бога молились...

І вже більше не піднялись
Від мертвої мати,
Бо кати їх порубали
На кусні, на шмати.

А я глядів на ті муки,
Хотів боронити,
Но ланцухи не пустили
Ні кроку зробити.

Відтак вийшла орда з хати,
Мене з собов взяла,
Підпалила мою стріху,
Тішилась, скакала.

Спалилась рідная стріха
І сьтіни біленькі,
Згарищами вкрили жену
І діти маленькі.

А коли кати сповняли
То царськоє діло
Я просив, щоби й моє
Погребали тіло.

А коли кати сповнили
Той пекольний злочин,
Тогди викололи мої
Заплакані очи.

І вивезли мя далеко...
До чужого краю...
Пращаю тя мій сусїде...
Я кінчу... вмираю...

Умер старець у кайданах,
Скінчили ся муки,
Нема кому поплакати,
Ні зложити руки.

Лише сусїд позістав ся
І яму копає,
Зложив старця і сам у гріб
Кладе ся, лягає.
Як прирікли, так спочили
Товариші милі,
Хоть далеко на Сибірі —
Но в одній могилї!...

8. Наша доля.

Гей давно то, перед лїтами,
Наш край в славі розвивав ся,
Князї дбали про свій нарід,
Богач бідним не цурав ся.
Срібла, золота богато
В нашій земли тодї було
Хлїба, меду — одним словом, —
Що лиш серце забагнуло.
Батьки наші в своїй вірі,
В своїй мові ся кохали,
Нич чужого не любили,
Не хвалили, не жадали.

А молодці, а дївчата
Всї веселі, всї урочі,
Лиця красні, стан хороший,
Чорні брови, чорні очи.

А ті поля, а садочки,
А ті гаї зелененькі,
А потоки бистро-воді,
А ті пісні веселенькі...

Та як пісні залунали
Аж ся серце веселило
Красні танцї, звичай гарний —
Все радїло, що лиш жило.

І так лїта там минали
В щастю, славі і спокою;
А як ворог наближав ся,
То всї радо йшли до бою.

Рука в руку, грудь при груди
Свою землю боронили,
Розбивали дикі орди,
Гень за степи виганяли.

І так в згоді працювали
Наші князї, наші люди,
Не мислили, що їх племя
В тяжкій доли колись буде.

Україно, Україно!
А деж твоя слава й сила,
Яку мали Батьки наші
За короля за Данила?

Деж ті князї? Де гетьмани?
Де козаки молодії?
Де кошові отамани?
Деж ті брами золотії?

На се мушу замовчати,
Бо жаль серце розриває,
Рука вяне, перо тяжить,
В жилах кровця ся стинає.

Лишень тілько я Вам скажу,
Що вороги все забрали,
Навіть старців, малих дітий
Не щадили, мордували...

Заложили нам кайдани,
Призначили нам могили —
Заказують, щоб ми своєй
Віри, мови не любили.

І так скуті ми в кайданах
Довгі літа проживали...
Конець мукам вже зближав ся,
Гоїли ся наші рани.

Но кат лютий, цар з півночи,
Мов той тигр ненажертий:
Замало му мук, сліз наших,
Хоче і слїд по нас стерти.

Післав орди звірів диких
В нашу землю кровцю пити,
Татів, мамів мордувати,
Міста, села попалити.

І розлізлись дикі орди
Мов саранча в нашім раю:
Бють, мордують, палять, нищать...
Ох, краю ти, рідний краю.

Така доля тя чекала —
Сумна страшна, незабута —
Через того кровопійця,
Людоїда, царя-кнута.

Ще ніколи, рідний краю
Ти не видів такой злости,
Щоб ріками кров спливала,
А стосами лежали кости.

Де недавно твої діти
В небо мольби заносили,
Тепер храму не побачиш,
Лиш могили і могили.

А в могилах у високих
Лежать сині збиті кости,
На котрих то дикі орди
Докінчили своїй злости.

Лежить батько без голови,
Поломані ноги, руки,
В грудях рана, всюди рани,
Завдані для тяжшої муки.

А там дальше лежить ненька,
Обіймилась з діточками —
Нага, збита, розторгана,
Очий нема, лишень ями.

Бідна ненька, що хотіла
Своїх дітий боронити
Зaридала: мене вбийте,
А діточкам дайте жити...

То за тоє в очах неньки
Її дітий роздирали
І так разом в тяжких муках
Всї в могилу полягали.

Лежить батько, ненька, діти,
Братя, сестри і сусїди
Розказують свої муки,
Тяжкі болї, страшні біди.

А над ними чорна хмара...
Немов слези дощик росить,
Тихий вітрець від могили
До могили вісти носить

І говорить: спіть спокійно...
Ваші борби ся скінчили,
Про вас слава не загине,
Виросте понад могили.

І вознесесь гень високо
Аж під сонце, понад хмари,
Бо Ви гідні тої слави,
Щоб ми про вас споминали.

Спіть спокійно... Сини ваші,
Українські вірні діти
Вийдуть зі славою, побідов;
Вже не будуть мук терпіти.

Ті кайдани, ті окови,
Що тяжіли довгі літа
Позривають, переломять —
Стануть вільні серед сьвіта.

Спіть спокійно та чувайте
Коли сини з вінцем слави
Прийдуть, клякнуть на могили,
Щоб ви з ними розмавляли

Вони скажуть: Побідили!...
Наші вороги побиті,
Ми вже вільні, ми свобідні,
Українські рани змиті!...

На ті слова у могилах
Мертві кости ся порушать;
Слава! Слава Вам, герої!
Мертві уста проголосять.

А герої молодії
Всї могили цьвітом вкриють,
Розмарини муть садити
І слезами їх підлиють.

І виростуть буйні цьвіти
І ніколи не зівянуть...
Між цьвітами на могилах
З написями крести стануть:

Ось тут лежать борці слави,
Що за віру житє дали,
За нарід, за Україну
Бороли ся до загину.

За свободу і за волю
Дали житє в чистім полю...
Прийдіть близше, придивіть ся,
Клякніть тутки, поклоніть ся.

9. Панахида за полягглих героїв України.

Сонце за темні хмари ся скрило
Немов оно днесь чогось затужило
Вітрець розносить жалібні тони
Немов в день смутку — в похорони
І дощик росить з чорної хмари,
На вежах дзвони смутно заграли.
І розійшов ся той гомін дзвонів
До дітий руських, до руських домів.

Кличуть: Вставайте, руська родино!
Жалобов вкрий ся руська хатино.
В жалібні строї серця одійте,
За моїм гласом спішіть, прийдіте.

Хто руську душу і серце має,
Хто свою рідню вірно кохає,

Сьпішіть в храм Божий: сумно заплачте.
Днесь день пращальний; прийдіть, побачте.

Руська родина той клич пізнала,
Жалем, тугою серця убрала.
Сьпішать всї скоро, не спочивають,
А дзвони грають, а здвони грають.

Прийшли до храму, руки піднесли,
Мовлять: Отче наш, Царю Небесний
І Ти, Царице руського краю,
Прийми померших до свого раю.

Отцї духовні в жалібних строях
Клячуть, молять ся і слези ронять.
І люди клячуть і слези ронять,
А дзвони дзвонять, а дзвони дзвонять.

Тишина хвильку; вірні повстали
Проповідь слуги Божі зачали:
Про край родинний, скупаний в крови,
Про сиротята, про бідні вдови,

Про наших батьків, материй долю,
Про братів, сестер, що лягли в бою.
І відчитали слова Владики
Про страшні горя, знущаня, крики.

Бо наш Владика своєю рукою
Описав бідної Вітчини долю.
Владика, Сотер, не щадив труду,
Писав, розіслав до свого люду,

Щоб Сини Руси, вірнії діти
Прийшли в храм Божий, в той день терпіти,
    Поклін віддати вмерший родині
    Хотяй за морем, тут на чужині.
Бо рідня наша, коли вмирала,
До нас за море очи звертала:
    Жегнайте, братя, уста шептали,
    До нас тужили і нас пращали.
І ми відчули ті страшні горя,
Їх плач прибив ся до нас з-за моря...
    Очи замкнули, уста завмерли
    Вічна Їм память! Они померли —
Отці духовні так промовляли —
А дзвони грали, а дзвони грали.
    Жегнайте отці, матери, діти
    І ви герої, молоді цьвіти.
Ви не щадили труду, ні болю,
Житє далисьте у чистім полю
    За сьвяту Віру, Нарід і мову
    Житє зложили, пішли до гробу.
Честь вам і слава за ваші труди,
Руське серце вас не забуде.
    Во вік ме цвисти ваше знамя...
    Вічна вам память, вічна память!
Так вірні свою рідню пращали,
А дзвони грали, а дзвони грали.
    По панахиді усі клякали,
    Складали руки, Бога благали:

Прийми о Боже, прийми, благаєм,
Нагороди Їх небесним раєм,
Щоб в Царстві Твоїм Тебе славили
І віки вічні з Тобою жили.

Скінчивши мольби, ще раз упали,
Господу Богу поклін віддали,
Відтак стужені домів вертали,
А дзвони грали, а дзвони грали.

10. В день визволеня України.

Вставайте, не лежіте
Гетьмани, соколи!
Сонце проміня пускає
На вкраїнськім поли.

Вставайте привитати
Вкраїну свобідну,
Днесь свобода повертає
Межи свою рідню.

Предків слава днесь повстала
І доля і воля,
Красні пісні знов лунають
На вкраїнських полях.

Царські тюрми і кайдани
Уже ся розкули,
Скінчили ся, розпали ся,
Щоб вже не вернули.

Уже сини українські,
Зневолені діти,
Веселенько усьміхнулись,
Встаньте, подивітись.

Не спіть князі, встань Даниле,
Уже дзвони грають,
Побачте, як вірні діти
Матінку витають.

Хоть Вкраїна літа многі
Кайдани носила,
Однак то все проминуло —
Днесь чуєсь щаслива.

Усьміхни ся наш Києве,
Повівай прапоре,
Приодійтесь красотою
Бідні хати, двори.

Грайте дзвони, грайте чудно,
Нехай ваші звуки
Розійдуть ся гень за моря,
Що скінчились муки.

Грайте дзвони, щоби предки
В могилах дізнались,
Що вже діти українські
Матінки діждались.

Захитайтесь із радости
Карпатськії гори,
Заколиши бистрі филї
І ти Чорне море.
Шуміть ріки бистро-воді,
Весело шуміте
І про вільну Україну
Другим розкажіте.
Що вернулась Україна
Межи свої діти
І царатських мук, недолї
Не буде терпіти.
Шуміть гаї, шуміть лїси,
Луги зеленійтесь
В красні трави шовковії,
В цьвіти приодійтесь.
Вже вас більше не подопчуть
Царськії салдати,
Дикі орди зникли, щезли,
Вже їх не видати.
Слава Тобі, Христе Боже,
Слава Тобі, слава!
Що Вкраїна вільна, сильна
На ново повстала.
Жий Україно свобідна
Много тисяч літ!
Поки сонце ме сьвітити
І стояти сьвіт!

11. Розправа в Карпатах.

Зашуміли буйні ліси,
Захитались гори,
Як з царатом розправлялись
Січові Соколи.

Перший розсуд із царатом
Відбув ся в Карпатах,
Там Соколи Січовики
Побивали ката.

Тоді була страшна хвиля
Царської розправи —
Озвали ся бистрі ріки,
Потрясли ся скали.

Бо там сини зневолені —
Українські діти —
Добивались за волею,
Щоб мук не терпіти.

Стали в ряди грудь при груди
Борці України,
Засьпівали: Ще не вмерла,
Не вмре, не загине!

Верне слава величава,
Свобода настане,
Царське ярмо потолочим,
Розкуєм кайдани.

Брат із братом получить ся,
Сестра із сестрою,
Гура, братя молодії,
Сьміло йдім до бою!

То за кривду України
Суд розпочинаєсь...
Засудимо на загубу
І царат сконає.

Так озвались Січовики,
Молоді Герої
І кинулись усьміхнені
У криваві бої.

Блисли шаблї, острі списи,
Заграли армати,
Царські трупи вкрили гори,
Землї не видати.

І землиця застогнала,
Ріки червоніли,
Острі шаблї без устанку
Рубали, бреніли.

А Соколи Січовички,
Геройські дівчата
Гордо вперед поступали,
Побивали ката.

Заридали дикі орди,
Безсильні звалились
І Карпати височезні
Могилами вкрились.

І поплили кровавії
Широкії ріки,
В Чорнім морю потонули
На віки, на віки.
А Герої українські
Гордо закричали:
То за царські тюрми, кривди,
Що ми їх зазнали.
Вже не будеш нас давити,
Ти московський враже...
Полягло вас міліони,
Ще більше поляже.
Тоді гори озвали ся,
Дніпром загуділо:
Слава, слава Вам, Герої,
Бийте врага сьміло!
І пішли славні Герої,
Січові Соколи,
Щоб з царатом другий розсуд
Відбути на поли.
І судять ся, розправляють,
Правда побіджає,
Царські сили щораз слабнуть,
Царат упадає.
О, слава Вам, слава тричи
Українські цьвіти,
Щасть Вам в боях, щасть Вкраїні,
Боріть, побоpіте!

12. Перемишль.

Хто не чував про Вкраїну
І вкраїнську силу
І про славних наших князів,
Короля Данилу?...

Хотяй вони повмирали,
В могилах спочили,
Однак за нас не забули,
Скарби нам лишили.

А між тими, між скарбами
Сіяє гординя
То Перемишль, князів город,
Галицька твердиня.

Гордили ся всі держави
Твердинями сили,
А про тебе, Перемишле,
Мало говорили.

Бо мислили, що вже сили
Вкраїнські упали
І длятого про Перемишль
Мало споминали.

А Перемишль, герой Руси
Що дня кріпивсь в силу —
І поглядав на Карпати,
На сестричку милу.

I говорив: горо-сестро
Двоє нас остало…
Ти висока, а я сильний,
Окриємось славов.

Хотяй про нас мало знають,
Майже призабули,
Однак прийде єще хвиля,
Про нас сьвіт розбубнить.

Бо у минї князїв духи
Живуть, не померли
I на тобі Сьвятослава
Слїди не затерлись.

Так розмавляв наш Перемишль
З сестрою-горою,
Котра стала приодїта
Лїсами, красою.

* * *

I прийшов день, прийшла хвиля,
Земля задрожала,
Дикі орди надближались,
Мов бурлива хмара.

Розложились царські воїни
Воколо твердинї
I сказали, що Перемишль
Здобудуть ще нинї.

А в твердини борці добрі,
Хоробрі герої
Готовлять ся на страшнії
Кровавії бої.

Станув вожд поміж герої
І озвав ся: діти,
Єсли прийде страшна хвиля,
На вік не вступіте.

Для вітчини дорогої
Житя не скупіте.
Щасть герої, сьміло у бій
Боріть, побоpіте!

Так загрівав вожд Кусманек
Героїв до бою
О честь тобі, честь і слава
Вславимий герою.

Гремíт гармат дав ся чути,
Кулї засвистали
То царськії людо-жерці
Борбу розпочали.

Летять кулї немовби град,
Тріскають ґранати,
Дими чорні розпостерлись,
Сонця не видати.

Дич московська закричала,
Вганяє без тями,
Сотки тисяч стріл упало
Під твердинї брами.

А твердиня глядить гордо
На московські сили,
Не здрігнулась, хотяй стріли
Безустанно плили.

Здивувались вражі вожди
Зійшли ся на раду,
В який спосіб тій твердини
Зробити загладу?...

Стріл не мало, сотки тисяч
Уже змарнували
І твердини найменшої
Шкоди не зділали.

Потріскали величезні
Японські армати,
Минули ся безчисленні
Російські ґранати.

Порадились бородачі
Помежи собою
І шлють полки за полками
До фортів до бою.

Страшні крики дались чути,
Коні заіржали,
Шаблї списи забреніли,
Бубни загучали.

А тимчасом у твердини
Озвали ся труби
І жовніри, борці славні
Стали грудь при груди.

Посипались рясні стріли
З галицькой твердині,
А московські дикі орди
Звалились безсильні.

I що хвилї зменшали ся
Московськії сили,
Височезнії могили
Боєвище вкрили.

Злякали ся царські вожди,
Безраднії стали,
Поглянули на твердиню —
Втїкати зачали.

Шле цар знова сьвіжі війска,
Зі злости ся лютить,
А твердиня салдатеньків
Складає на купи.

I поплили ріки крови,
Широкі поплили
I салдати під твердинев
В могилах спочили.

Здивувавсь сьвіт з Перемишля,
Держави здрігнулись,
Бо про таке диво-чудо
Нїколи не чули.

Шле цар знова сьвіжі полки —
Величезні маси,
Приїхали і Японцї,
Східно-жовтой раси.

Поглянули на твердиню,
Тай ся полякали...
Спробуватись по раз третий
Відваги не мали.

Вожд російський кричить, скаче,
Шаліє зі злости,
Висилає до твердині
Російські три посли.

Один посол трубить в трубку,
Другий несе фану,
Третий несе папір звитий —
Зближились під браму.

І озвались: ми від вожда
Важну вість приносим,
Щоб твердиню піддалисьте,
Благаєм і просим.

А вожд, герой Перемишльський
Не хтів розмавляти,
Іно крикнув: проч з твердині
Погані салдати.

І вернулись царські посли,
Перед вождом стали
І до слова оповіли,
Що чули, що знали.

Засмутив ся вожд російський
І мав чого смутитись,
Стратив війска сотки тисяч,
Перемишль не взятий.

І так ждали дикі орди,
Місяцями ждали
І напевно, що твердиню
Булиби не взяли.

Аж як настав страшний голод,
Пожива минула,
Тогди люта дич московська
Лекше віддихнула.

Тижнів пару царські війска
В твердини сиділи,
Але скоро опустили —
Місця не загріли.

Немов вовки утїкали,
Що лиш мали сили
Бо наші їх, мов худобу
Гнали, тяли, били.

І Перемишль глядить гордо
На чорні могили,
Бо там стратив вожд російський
Московськії сили.

13. Доля вояка.

Під горою, над рікою,
Під вербов спаленов
Миє вояк свою рану
Водицев студенов.

Умив рану, перевязав,
Поправив шаблину
І думає бідачиско
Про свою родину.

Чи живе ще дідусь добрий,
Як голуб сивенький?
Чи здоровий, як ся має
Мій батько старенький?

І рідненька моя мати
Чи тужить за мною?
Чи згадає, споминає
Про синову долю?

Чи сумує, виглядає
Жена молоденька?
Чи бавить ся коло хати
Дитина маленька?

Здоймив шапку, глянув в небо
На землю клякає,
Дозволь Боже побачитись —
Молить ся, благає.

І здрігнув ся, встав із землї,
Піт з чола стирає,
Ще раз глянув вколо себе,
В дорогу пускаєсь.

Іде бистро через поля,
Острогами дзвонить,
Нїхто його не побачить,
Нїхто не здогонить.

Та дорога йому знана
І сторони знані,
На тих полях він побивав
Вороги погані.

Його шабля без пристанку
Рубала, бренїла,
Його рука відпочати
Не знала, не хтїла.

Іде скоро; лїси, гори
За собов минає,
До вітчини, до родини
Що раз ся зближає.

Так минали темні ночи,
Минали і днини
Нїм дістав ся бідний вояк
До своєй родини.

Уже село не далеко —
Ще одну хвилину —
А побачить свою рідну
Біленьку хатину.

Уже чує як водиця
У потічку грає,
А там далї старий явір
Над селом дрімає.

Прийшов, глянув на явора,
Не може пізнати,
Обломаний, опалений,
Що то могло статись?

Таж той явір так пишав ся
Зеленов красою,
Таж я під ним запізнав ся
Зі своєю женою.

Під явором нераз дїдусь
В холодку сидїли,
А молодцї і дївчата
У танцях радїли.

Минув явір і до села
Ногами зміряє,
Але село також тихе,
Мертве виглядає.

Вже зрозумів, що ся стало,
Біль серце стискає,
Протяг ноги і до села,
Як стріла влїтає.

Минув згарищ одну купу,
Другу і десяту,
Аж тут пізнав свою рідну
Завалену хату.

Упав вояк на згарища,
Цілує, ридає.
Ні родини, ні хатини,
Нікого не має.

Нараз почув якийсь стогін
В рові, під окопом.
Вмить зриваєсь і до рова
Кинувсь одним скоком.

О, Господе! — крикнув лячно —
То ти жено вірна?
І дитина коло тебе
Заплакана бідна?...

Так, так — жена відшептала —
То я мужу милий,
А там наші, під сосною
Сном вічним ся вкрили.

І еще раз поглянула,
Очи замикає:
Бувай здоров, добрий мужу —
Жегнаєсь, вмирає.

І вже більше не піднялась
Жена молоденька,
І на батька не глянула
Дитина маленька.

І заридав бідний вояк
Над мертвою женою
І над своєю одинокою
Дитиною малою.

Попращались… — шепнув з тиха —
Мене полишили…
Вже не глянуть, не промовлять,
Сном вічним ся вкрили.

Похоронив мертві тіла
У одній могилї:
Жену, дитя і дідуся
І родичі милі.

14. Митрополит Шептицький в неволи.

А деж Ти, наш Архієрею,
Наш князю любимий?
Ми за Тобов тужим, плачем,
Сумуєм що днини…

Виглядаєм і питаєм
Коли Тя побачим?…
Ти в неволи, а ми тяжко
Сумуєм і плачем.

До нас з любви Ти полишив
Богаті палати
І вигоди і гонори
І дорогі шати.

Місто золота, кришталю,
Місто кармазину,
Ти полюбив сьвященичу
Бідну одежину.

Від молодих літ дитячих
Ти церкві віддав ся,
Своєй віри, своєй мови
Ти не повстидав ся

Ти полюбив руський нарід
Серцем і душею
Сам назвав ся бідних братом,
Любий Архієрею.

Ти будував церкви, школи,
Закладав просьвіти
Своїм хлїбом ти годував
Сирітськії дїти.

В монастири ти вів житє
Монаше, убоже
І всесь казав: ми молїм ся,
А Бог допоможе.

По щоденній тяжкій працї,
Занїм до сну клав ся,
Замикав ся в своєй келії,
Тяжко бичував ся.

Ти великий місіонар
В науцї Христовій,
Твої слова були повні
Віри і любови.

Ми Тобою перед сьвітом
Гордились, пишались
І при Тобі, любий батьку,
Нич ся не бояли.

Ти приїздив відвидіти
Нас тут на чужині,
Твої сліди в наших серцях
Остались по нині.

В наших серцях ми списали
Твої труди, горя,
Що з любови Ти плив до нас
Через глубокі моря.

А як прийшла страшна хвиля,
Армати заграли,
Дикі орди, острі списи
Тебе не злякали.

Ти став явно в обороні
Своєй віри, мови,
За що Тебе закували
Як вязня в окови.

І повезли ген далеко
В сторони незнані,
Де над Тобою знущали ся
Вороги погані.

І за що сї люті враги
Князя увязнили?...
Вертай, вертай Архієрею,
Таж ми Тя любили.

Твої рани ми омиєм
Нашими слезами
І щасливі будем батьку,
Як Ти будеш з нами.

Вертай, вертай, любий князю,
За що муки зносиш?
Ми за Тобов, Ти за нами
З очий слези росим.

Ти все майно своє роздав
Поміж руські діти,
А сам мусиш на чужині
Біль, голод терпіти.

Вертай князю! В нашім краю
Великая зміна:
Мати з доньков розійшла ся,
А батько від сина.

Погинули батьки, мами
І маленькі діти,
А молодці пішли у бій
Боротись, терпіти.

Міста, села понищені,
Церкви попалені,
А сьвященьство у могилах,
Другі полонені.

А ще иньші по окопах
Гоять борців рани,
Кровцю, слези отирають
Своїми полами.

Ой, коби то вже скінчились.
Ті танції кроваві,
А зацвила доля-воля
На руській мураві.

Бувай здоров, любий князю,
Просим Тя, благаєм,
Вертай до нас, ми за Тобов
Тужим, виглядаєм.

І дасть Господь, що пірвуть ся
Ворожі кайдани...
Ти повернеш і Вкраїна
Повернеся, встане.

15. Пізнали ся брати.

Під спаленими дубами,
У горах Карпатах,
Два вояки близько себе
Стояли на чатах.

Один з довгою бородою,
З шаблею при боці,
Держить в руках остру спису —
Зі слезою в оці.

Кабат довгий, сива шапка,
Чоботи високі,
Через плечі два пояси
Шкіряні широкі.

Твар зморщками ціла вкрита,
Чоло ся стягнуло,
Хотяй йому ще не цілих
Років трийцять було.

Що уступить два-три кроки,
Стане і думає
І полою від кабата
Слези отирає

А той другий тож зі списов —
Вік ще молоденький,
Твар весела, очи ясні —
То Стрілець маленький.

То Січовик з Галичини,
То син України,
Котрий хоче піддвигнути
Вітчину з руїни.

Глянув своїм бистрим оком
В сторону салдата,
Стиснув спису, йде до борби
Стрільчина завзята.

І заспівав ще не вмерла
Україна мати...
Біжить скоро, щоб салдата
В борбі поконати.

Вже зближив ся недалеко,
Спису в грудь зміряє
Даруй брате — салдат просить,
На землю клякає.

Не бий мене, таж я лишив
В дома жінку, діти;
Старий батько, стара ненька,
Рад би їх ще взріти.

Не з охоти я тут прийшов,
На силу мя взяли
Жінку, діточки маленькі
З рук мені видирали.

Убрали мя в кабат, в шапку,
В сапоги тяжкії
І загнали ген далеко
Між гори отсії.

І днесь блуджу тут по горах
Темними ночами;
Часом я чув знану пісню —
Немов голос мами.

Памятаю, як я був ще
Дитинов малою,
То співала тую пісню
Мати надімною.

Що повстане Україна,
Повстануть Гетьмани,
Вернесь слава, доля, воля,
Козаччина встане.

I днесь я чув як ти співав
Тую пісню знану,
Пригадав я жену, діти,
Свого батька, маму.

 І здрігнув ся, пустив спису
 На землю під ноги
 І сказав я: таж то свої —
 То не є вороги.

Бо у нас днесь заказано
Ту пісню співати,
Якби вчули царські слуги,
Треба сьвіт працати.

 Даруй брате — салдат каже —
 Що я тя спитаю:
 Де навчив ся тої пісні?
 З якого ти краю?

І що тебе потягнуло
До борби ставати?
Чи ти мусів, чи з охоти? —
Скажи мені, брате.

 Таж ти єще молоденький,
 Твій вік розцвитаєсь,
 А ти його в кровавії
 Борби заганяєш.

І бачив я таких много,
Подібних до тебе,
Як ударять на ворога,
Не пустять від себе.

Здивували ся салдати
І їх полководці,
Що за борці, звідки вони,
Хоробрі молодці.

Де вони так учили ся,
Звідки вони взялись?
Таж ті стрільці царським військом
Всї гори зрівнали.

* *
*

На то стрілець відозвав ся:
Послухай, салдате,
Длячого я днесь загнав ся
У гори Карпати.

Я оповім, що я знаю
З моїх літ дитячих
Про матінку Україну,
Про житє козаче.

Про той Нарід, котрий терпить
Московські кайдани,
Про хоробрі наші війска,
Про наші гетьмани.

Я оповім, що я знаю
Про Січ-Запороже,
А ти слухай, отри слези,
Салдате небоже.

Я родив ся в Галичині —
То мій край рідненький —
До літ пятьох став сиротов
Без отця і неньки.

Добрі люди мене взяли,
Післали до школи,
По науці йшов орати,
Сіяти на поле.

Вийшов в поле, побачив я
Могилу високу,
При могилї три камінї
Оброслії з боку.

Задумавсь я над могилов,
Став старших питати,
Що за память, та могила.
Чом єй не зорати?

На то старші відповіли:
Вернись від могили,
Бо тут наші діди, батьки
Голови зложили.

Тут боролись наші предки
З лютими врагами:
Зі Шведами, Татарами,
З Москалем, з Ляхами.

По тій землн кровця плила —
Аж страх погадати —
Як потиснеш грудку землї,
То еще кров знати.

I упав я на могилу,
Хрестячись цілую —
І сказав я: за кров батьків
Пімщусь, не дарую...

Від тогди я що дня ходив
На батьків могили
І набирав в себе духа,
Відваги і сили.

І тужив я за Вкраїнов,
За Дніпром ревучим,
За народом, котрий в тюрмах
Московських ся мучить.

Мої братя на Вкраїні
Ярмо царське носять,
Хто впімне ся о свободу,
На Сибір вивозять.

І Матінка Україна
В кайданах закута
Ген від Дніпра аж до Дону,
Від Дону до Прута.

І ми Стрільці молодії
Плач неньки почули,
Подали си разом руки,
У Січ ся горнули.

І днесь боремось, як бачиш,
З московським царатом,
Визволимо Україну,
Злучить ся брат з братом.

I наш прапор на Вкраїні
Повівати стане,
Ярмо царське потолочить,
Розірвем кайдани.
I Матінці Україні
Слези отремо,
Подамо си разом руки,
Миритись будемо.

* *
*

Тогди салдат розплакав ся,
Очи отирає, —
То ми братя? То ми братя? —
Стрільця ся питає.
Я родив ся там над Дніпром
А ти тут над Збручем,
Подай руку, милий брате,
Вже ся не розлучим.
I зняв салдат царську одіж,
Кинув шаблю, спису,
Взяв стрілецький сивий мундур
I ленту завісив.
I обняли ся за шиї,
Руки си подали
I сказали: Слава Богу,
Братя ся пізнали.

16. Слава тобі, герою.

Сонце посумніло
Над нашов Вкраїнов,
Мати руки ломить
Над малов дитинов.

Страшної тревоги
Вкраїна діждалась,
Сини молодії
В бій повиправляла.

Понищені міста,
Попалені села,
Невіста з дитинов
Слезами ся заляла.

Всьо перемінилось...
Молодіж у бою,
Другі сном спочили
На боєвім полю.

Неорані поля,
Порослі осоков,
Пусткою все вкрилось,
Де лиш гляне око.

Лишень чорні круки
Стадами літають,
Поляглим героям
Очи видовбають.

Нема кому вкрити
Молодече тїло,
Анї поспитати,
Що його болїло.

Мати не спитаєсь,
Бо в тяжкій неволи,
А батько ся бореть
У кровавім поли.

Сестра одинока
Про брата не знає,
Бо сама по горах,
По скалах блукає.

Єслиб вона знала
Про брата розлуку,
Вона не зважалаб
На горя, на муку.

Бїглаб через гори,
Бїглаб через скали,
Бо їх лишень двоє —
Вони так кохались.

Вона би омила
Братчикові рани,
Поцїлуй зложилаб
Від тата, від мами.

Своїм поцїлуєм
Всї рани би вкрила,
Вона би ридала,
Вона би тужила.

Убрала би брата
В сороченьку білу,
Голову чесалаб
На право, на ліво.

Принесла би зіля,
Зложила у трумну,
Єще би обняла,
Заридала сумно.

Трумну би прибрала
В ленту синьо-жовту,
Дві ленти червоні
Припяла з боку.

І висипала би
Могилу високу,
І хрест застромилаб
З написею з боку:

»Оттут спочиває
Герой України,
Про котрого слава
Во вік не загине.«

Так твоя сестричка
Тобі би служила,
Но вона не знає,
Не буде тя мила.

Омиють тя роси
І дощик дрібненький,
Отре твої рани
Вітрець студененький.

А твоя могила —
Той камінь на полю…
Безсмертна ти слава,
Вкраїнський герою.

17. Україно, верни ся.

Україно, Україно,
Коли тя побачим?
Ми про тебе як згадаєм
Все тужим і плачем.

Виглядаєм і питаєм
Коли ся повернеш?
Коли свої вірні діти
До серця пригорнеш?

Чого тужиш, чого плачеш,
Мати наша мила?
Чи за долев, чи за волев,
Котрусь так любила?

Чи може ти свою давну
Красу пригадала?
І за нею, за красою,
Так забанувала?

Скажи, скажи, наша нене,
Ми тобі поможем,
Ми за тебе, за єдину
Голови положим.

Предки наші не щадили
Ні житя, ні крови;
За Вкраїну літа многі
Як льви ся бороли.

За тобою загибали,
Бо тебе любили,
Віру, мову і сьвятощі
Твої хоронили.

Під градом куль родили ся,
В стременах зростали,
Житє в борбах проминало,
Спочати не знали.

З мечем в руці й будили ся,
З мечем до сну клались,
А зложити меч до похви
То часу не мали.

Хоть померли наші предки,
Голови зложили,
Але слава не умерла,
Котру полишили.

Чи єсть яке руське серце,
Чи єсть — поспитаю —
Щоб не знало, не любило
Рідненького краю?

Своєй віри, своєй мови
І сьвятощі свої,
Величаву предків славу
І батьківські строї?

Хто не любить рідненької
Неньки України,
Нехай знає, що він марно
Пропаде, загине.

Бо та ненька Україна
Достойна любови,
За ню наші славні предки
Не щадили крови.

Кровця лялась потоками,
Кістьми крились поля,
Щоб не вмерла Україна,
Ні слава, ні воля.

На Вкраїні де поступиш
Своєю ногою,
Там витрисне предків кровця,
Що проляли в бою.

І днесь знова сьвіжа кровця
Поплила ріками,
Щоби з неньки України
Пірвати кайдани.

I повстане Україна,
На певно повстане,
Ярмо царське розкуєть ся,
Пропадуть погани.

I зацвите, засіяє,
Як перше сіяла,
Поверне ся доля-воля,
Поверне ся слава.

I брат з братом полюбять ся,
Як рідниї брати,
Рідну неньку Україну
Муть щиро кохати.
Кровцю змиють, рани згоять,
Вдіють білі шати,
Будуть сини України
В славі проживати.
I заграють на Вкраїні
Пречудово дзвони:
Встаньте діти зневолені,
Пірвались окови!
Дівиці в вінці ся встроють
I в рожеві цьвіти
I помолять ся на воли
Українські діти.

18. В 103-ті роковини уродин Тараса Шевченка.

Скажи батьку наш, Тарасе,
Не тай ся сказати,
Чи Ти знав, що по сотках літ
Меш між нами жити?

Чи Ти знав, що про Тя слава
Рознесесь широко
Понад гори, ген за моря,
Где лиш гляне око.

Хотяй Ти спиш у могилї,
Примкнувесь повіки,
Однак Твій дух на Вкраїнї
Буде жив во віки.

Хоть безсильний був за житя,
То днесь сильним став ся...
Твого слова: Поборіте —
Лютий цар злякав ся.

Вставай, батьку, правдо-любче,
Поглянь, подиви ся,
Возьми кобзу, заграй думи,
В котрих Ти любив ся.

Заграй, нехай звук кобзаря
Заглушить гармати,
Збуди борців Запорожців —
Не пора днесь спати.

Днесь не пора спать в могилах,
Днесь пора до бою
За Вкраїну любимую,
За свободу, волю.

Та Вкраїна, за котрою
Ти весь вік смутив ся
Не умерла, повертає,
Вставай, подиви ся.

Твої думи, Твої слова
Чудово розцвились
І у дітий українських
В серцях вкорінились.

Ти хоть не мав в руці меча,
А гетьманом став ся,
Хоть в кайданах Ти був скупий,
Однак не піддав ся.

До вільности, до свободи
Твоя душа рвалась,
За Вкраїнов, за народом
Туга все збільшалась.

Ти навчив нас, як ми маєм
Любити Вкраїну,
Свою віру, свою мову
І свою хатину.

І днесь Твої пророчії
Слова ся сповняють,
Зневолені руські діти
Волю добувають.

Вже враги повалились,
Вкраїна всьміхаєсь,
Ріки, гори озвали ся,
Чорне море грає

Вірні сини українські
Твій поклик сповняють.
За матінку Україну
Груди наставляють.

Вже настав суд, кровця ллєть ся
Сто ріками в море,
Дніпро, Дністер зашуміли,
Озвали ся гори.
Вставай батьку, видай засуд
За тюрми, кайдани,
Нехай царат розібєть ся,
Пропаде, не встане.
І Вкраїна засіяє
Мов ясная зоря,
Від Дніпра, Сяну і Буга
До Чорного моря.

19. Літ много скута.

Літ много скута,
Від всїх забута
Вкраїна бідна стогнала...
В терневих вінцях, в московських ланцах
Муки і горя страждала.
І многі роки
Кроваві ріки
Без перестанку плинули,
Змивали сліди, царську ржу, бруди
І в Чорнім морю тонули.

Щоб чиста була
Наша Вкраїна
Як настане день розсуду
З лютим царатом, з московським катом
Засудять ката на згубу.
І в той страшний день,
Коли меч, огень
Понищать московські сили,
Поплине знов кров і з трупів мов
з дров
Повстануть могили, могили, могили.

І настане страх
По усіх краях,
Як велит московський звалить ся...
І скажуть: упав той, що ся знущав,
Вже більше не буде мстив ся.
І пізнає сьвіт
Московську лож, їдь
І крикне: О, ганьба цареви!
Розкують тюрми, пірвуть кайдани,
Воля, свобода поверне.
Полягли батьки,
Славні козаки,
Котрі в могилах спочили
Закричуть до нас: Діти, прийшов час,
На волі будете жили.
Дніпро загуде,
Море ся озве,

Гори, долини промовлять:
Скінчили ся дни московської тюрми,
Вернула доля і воля.
І Вкраїна знов
Одієсь красов,
В Києві король засяде,
Буде знов сильна наша вітчина —
Не хитнесь більше, не впаде.

20. Туга за Україною.

(Пісня).

А деж ти так довго,
Україно мила?
Чись за нас забула,
Чись нами згордила?
(2 р.) Гей поверни ся, поверни,
Просять тебе твої вірнії сини.
Я вас не забула,
Я за вами тужу,
Закута в кайданах —
Цaратови служу.
(2 р.) Гей служу, служу і плачу,
Коли я вас, мої діти, побачу?

Менї молодії
Болю не щадили,
На руки, на ноги
Кайдани вложили.
(2 р.) Закували волю, свободу,
Колиж я ся тяжких кайдан
позбуду?

В тюрмах темних сиджу,
Сонїчка не бачу
І за вами тужу,
За свободов плачу.
(2 р.) Гей плачу, плачу, сумую,
Чом я своєї мови, піснї не чую.

Визволїть мя дїти,
Покрушїть кайдани,
Нехай лютий царат
Впаде і не встане.
(2 р.) А тогди прийде лїпший час,
Красша доля і для мене
і для вас.

21. То наше Поділє.

Хто не був на Поділю,
Той не бачив красних нив;
Хотяй би він що хтїв казав,
Хотяй би лїт двіста жив.

Бо не знайдеш над Поділє
Красших нив, нї красших хат.
На Поділю всї щасливі,
Чи богатий, чи бідак.

Коли зима уступить ся,
Настане весняний май,
Ах, як тогди там весело,
Лиш щасливо проживай.

Лїси красов зеленїють,
Сади, луги чудові,
Соловейко защебече,
Стадами летять журавлї.

Сонце красно сьвітить, гріє,
Вітрець віє чарівний,
Цьвіти пахнуть, ріки грають,
На Поділю лише жий.

А як жнива наближать ся,
Аж з радости серце бє,
Колос в колос аж ся хилить —
Такий красний врожай є.

Бренять коси, серпи дзвонять,
Женцї раді жнуть і жнуть
І прекраснї руські піснї
Аж під небо лунають.

Вівчар знова на сопілцї
Жалкі думи виграє,
Пригадує минувшину,
Давні часи, давні дни.

А як жнива укінчать ся,
Збіже привезуть домів,
Що за радість, що за щастє —
Описати брак ми слів.

    А як листя з дерев спадуть,
    Сніг біленький загостить,
    Що за чудні тогди хвилї,
    Лише сїдай і пиши.

Господарі посходять ся
Розмовляють се і то
Инші знова направляють
Цїп, віячку, решето.

    А дївчата прядуть пряжу,
    Вечерницї — то їх рай,
    Молодцї вводять музику,
    Просять: дївче, погуляй!

Так хто не був на Подїлю,
Той не скаже, що щаслив,
Хотяйби він що хтїв казав,
Хотяй би лїт двіста жив.

22. Виїзд царя на війну в роцї 1915-ім.

Цар російський, воєвода
Відважного духа
І до того такий звинний,
Як у дьогтю муха.

Сїв в палатї коло стола,
Підпер ся руками,
Задумав ся, що робити
З тими ворогами?

І так думав бідачиско
Много днїв і ночий,
Аж згорбатїв, почорнїв,
Не видів на очи.

І мав чого цар журитись
І о чім думати —
Всї монархи є на війнї —
Царя не видати.

Всї їздять, бють ворогів,
Аж земля трясеть ся
А російський цар у дома
На ліжку боїть ся.

Намислив ся цар, сказав: Їду,
Щоби ся не сьміяли...
Покажу, що і я герой,
Щоби усї знали.

Аж тут увіїшла цариця,
Коло царя стала —
Чом так сидиш і думаєш? —
Сумна ся спитала.

А цар на то відозвав ся:
Сиджу і думаю,
Як ворогів побідити,
Пляни укладаю.

Насамперед їду на Відень,
Відтак до Берліна,
Або скорше возьму Берлін,
Пізнійше до Відня.

А цариця із радости
Тішить ся, скакає:
Ти великий воєвода,
Добрі пляни маєш.

Але ти сам не поїдеш,
Пощо будеш битись,
Я не зможу їсти, спати —
Все буду журитись.

Гладить царя по бороді,
На фотель усіла,
Як сказав цар: Таки їду!
Цариця зімліла.

Позбігались двірські дами
Паню ратувати,
А цар просить, щоб цариці
Горівки подати.

Дали води і горівки
Цариця устала;
Глянула на государя —
Другий раз упала.

А цар її потішає:
Не жури ся, прошу,
Подиви ся на отсей меч,
Що при боку ношу.

Як поведу салдатюшки
У бій на атаки,
То поляжуть всї Ґерманцї
І всї Австріяки.

І рознесесь тогди слава,
Що цар всеї Росієї
Був у Віднн, у Берлїнї,
Навіть в Коломиї.

Ну вже згода... Йде цариця,
Радить з ґенерали,
Щоб цареви не коня,
Але цапа дали.

Кінь боїть ся, бо цар довгу
Бородище має,
Як побачить государя,
То бє і кусає.

А цап добрий, бо він також
Бороду не голить
І напевно величества
Не вдарить ніколи.

І розійшлись телеґрами
По Росії всюди,
Що цар герой їде на фронт —
Страшна битва буде.

Позїздили ся батюшки,
Високі маґнати,
Ґенерали і мінїстри
Царя виправляти.

Цар просить, щоби жиди
В него ся явили,
Щоби прийшли на обід,
Наїлись, напили.

Прийшов рабін і Абрум,
Лейба, Мошко, Хаїм
І говорять: от харошо,
Хароший цар маєм.

Нараз двері отворились,
Величество входять,
За собою бубен, скрипцї,
Басїсту приводять.

Привитались з усїма,
За стіл посїдали,
Звернули ся до жидів,
Промову зачали:

Жиди мої, любі братя,
Тримайтесь зі мною,
Подивіть ся, я так само
Як ви з бородою.

Я для вас все буду добрий,
Отворю вам школи,
Склепи, шинки, а бити вас
Не скажу ніколи.

Я вас буду від тепер
Дуже шанувати,
А як схочете короля —
То будете мати.

Я позволю, як хочете
Виберіть си круля —
Чи Абрамка, Лейбу, Мошка,
Хаїма, чи Сруля.

Жиди вдають, що вже згода
І з царем танцюють,
Цар жидову, жиди царя
В бороди ся цілюють.

Нагулялись, напили ся,
Аж позасипляли
І до рана під столом
На підлозі спали.

Обудив ся цар раненько,
Поглянув по собі,
Не міг встати, заліз під стіл
І спав ще дві добі.

На третий день прийшли слуги,
Миють, чешуть пана
І говорять: цап всідланий,
Чекає від рана.

То харошо — цар озвав ся —
Я зараз сідаю,
Лише дайте менї водки,
Нехай поснїдаю.

Поснїдав цар, обтер ся,
Бороду пригладив
І запитав: хтоби мене
На цапа висадив?

Бо я чуюсь еще хорий,
Сам не в силї всїсти,
Принесїть менї драбину,
Бо високо лїзти.

Розбїгли ся ґенерали,
Шукають драбини,
А царище так злякав ся,
Мало не загине.

Уже принесли драбину,
Цар лїзе сїдати,
А цариця біжить, просить:
Царя привязати.

Принесли і посторонки,
Царя привязали,
Щоби часом величество
З цапа не упали.

Поставили коло царя
На около сторожу,
А цариця царя просить:
Ще тобі щось скажу.

Єсли хочеш, щоби скоро
Ворогів поконати,
Так йди лучше і забери
Високі Карпати.

Правда, правда — всі сказали —
Карпати забрати,
Бо на цапі цар можуть ся
На гори дістати.

Бо конем би не виїхав
На гори високі,
А царище на цапищи
Будуть за два скоки.

Позбігали ся далекі
І близькі сусіди,
Хотять бачити як хорошо
Цар на цапі їде..

Грають труби, гудять бубни,
Війска в ряди стали
І цареви пращальную
Пісню заспівали.

Їдьте, царю-володарю,
Дорога щаслива,
Нім вернетесь, щоб вже була
В вас борода сива.

Вже рушили... Два салдати
Ведуть в руках цапа,
А других два взяло книгу,
Шукають де мапа.

А чотири їдуть по заду,
Друками махають,
Щоби скорше цар їхали,
Цапа підганяють.

Знайшли мапу, розложили,
Цареви подали,
Щоб дорогою найблизшов
В Галичині стали.

Подивив ся цар на мапу,
Чи близько границя,
Де єсть Берлїн, а де Відень —
Австрійська столиця.

Як розпізнав, зложив мапу,
Засунув до торби
І озвав ся: що найблизше
Їхати на Броди.

А салдати царя радять:
Лїпше до Плугова,
А з Плугова не далеко
Гостинцем до Львова,

Розгнївали ся государ,
Гарап витягають
І салдатів через плечі,
По голові крають.

А чому ви не слухаєте
Царського розказу?
Ви мусите йти туди,
Куди я вам скажу.

Бо у Бродах на границі
Ждуть на нас камрати,
Вони звуть ся рубльо-лизи,
Пишуть ся кацапи.

Бо кацапи вірні люди
І царя шанують,
Лижуть царські лаби, руки,
В бороду цілують.

Длятого їх цар не лишить
В ворожій неволи,
Будуть пастись як безроги
На російськім поли.

Їдуть, їдуть, міста, села
За собов минають,
Чи далеко до границї —
Все ся поглядають,

Аж тут нараз на дорозї
Здибали пяницю
Здраствуйте господине,
Покажіть границю.

Піячиско подивив ся,
На ногах хитаєсь —
А то хто, той бородач
На цапі? — питаєсь.

А салдати позсїдали,
Шапки поздіймали —
То російське Величество,
Ви їх не пізнали?

Засьміяв ся піячиско,
Махнув головою:
То батюшка Николай
Як цап з бородою?

Не жартуйте, господине —
Озвались салдати —
Бо нещастє нам стало ся,
Згубилисьмо мапи.

О, єсли так — піяк каже —
Я дорогу знаю.
Яку дасьте ми заплату? —
Я вас ся питаю.

Єсли дасьте много рублів,
Горівки і меду,
То не лише на границю,
А в пекло заведу

Погодились, напили ся,
Руки си подали,
Сїв пяниця між салдати
І похід зачали.

Піячиско осьмілив ся,
З царем за пан-брати,
Обіймають ся за шиї —
Хороші камрати.

В Галичинї маю стрия —
Мовить цар пяници —
А може стрий вже впинив ся
В австрійській столици?

Але де там — піяк каже —
Таж я стрия знаю,
Він не любить забирати
Сусідного краю.

Бо у стрия мягке серце
І плачучі очи;
Він як свій край не затратить,
Чужого не хоче.

Так хорошо розмавляють,
Час скоро минає,
Аж тут нараз, на границі
Хтось фанов махає.

Взяв государ дальновид,
Ставляє пред очи,
Чи то цапи, чи кацапи —
Вірити не хоче.

А кацапи поклякали,
В гору руки зносять:
Ходіть скорше, наш батюшко
І плачуть і просять.

Вже государ зняли шапку,
Витають кацапів:
Даруйте, що я неміг вас
Здалека пізнати.

Ми, батюшко, вас відразу
Здалека пізнали,
Бо ми маємо ваш портрет,
Бобринський нам дали.

Ґраф Бобринський! — цар озвав ся —
То мой вєрной посел,
Хотяй звуть го Українці
Падлюка і осел.

Ах батюшко, єще гірше
Його називають,
Та ще в него гнилі яйця,
Каміня кидають.

Українці йому кажуть:
Ти падлюко свинський,
Ти козопас... Ми не знаєм.
Що ти за Бобринський.

Заплакав цар над Бобринським
І над його льосом,
Заридали і кацапи,
Поклались покосом

Наплакались, наридались.
Ледви повставали,
Їдьмо уже, любі братя.
Государ сказали.

Приїхали в одно село,
Чують якісь крики,
Надслухують, а там грають
Кацапські музики.

Кацаписка в гору скачуть.
Шалїють, гуляють,
Хлепчуть брагу як безроги.
По земли ся качають.

Запросили Государя
На тії запусти,
Спекли мішок бараболь,
Зварили капусти.

А кацапки назносили
Сушениць і каші,
Просять: Їджте, веселіть ся,
Ви батюшка наші.

Николайчик сів за стіл,
Бороду наставив,
Халасує що попаде —
Мало ся не вдавив.

Так гостились цілий тиждень
На тій забаві,
Усі спали на земли,
Государ на лаві.

Не хотіли, щоб батюшка
На землю лягали,
Щоби руду бородище
В бразї не зваляли.

По гостинї пожегнались,
Цар їде в Карпати
Відвідати свого стрия
І свої салдати.

Приїхали до стрияшка,
Руки си подали,
Цар виймає свої пляни,
Радитись зачали.

Радять, радять а стрий каже:
Та що з ваших плянів,
Я мушу з ганьбов вертати
Через тих бовванів.

А то чому, любий стрию,
Слухати не хочуть?
Закличте їх тут до мене,
Я їх намолочу.

Посходились головачі,
В ряди поставали,
Цар озвав ся: А ви осли,
Чом Карпат не взяли?

Не бийте нас, государю,
То вина старшійших,
Ви нас за то не винуйте,
Спитайтесь мудрійших.

Відтак прийшли перед царя
Сиві ґенерали
І говорять: Царю наш,
Ми адреси не мали.

А подруге, наш батюшко,
Ми вас так кохаєм,
Що як ступим крок вперед,
То два ся вертаєм.

Бо ми хочем, бисьмо близше
Петрограда були,
Щоб вас часом вороженьки
В полон не хапнули.

О єсли так — цар озвав ся —
Вже вам нич не вліпю,
Єще зато гонорові
Медалї вам вчіплю.

І стрийови, що так красні
Відносить побіди,
Зато йому аж два вчіплю —
Най знають сусіди.

І цапови, що зі мною
Зазнав горя, труди
Вчіплю йому щиро-злотий
На самії груди.

А богато полонених? —
Цар стрия питає —
На дві фіри не змістились —
Стрий відповідає.

Ми би були взяли більше,
Но я сам не хочу,
Бо вороги по німецьки
До мене шваґочуть.

Ще до того я не можу
Ранґу розпізнати:
Чи то капраль, чи ґенерал —
Тяжко відгадати.

Бо як один, так і другий
Медаль, штерни має.
Я питаю: Хто ви пане?
Він не відповідає.

А канонів, карабінів
Много-сьте набрали?
О, так, царю, но ми єще
Не порахували.

Стрий просить, щоби цар
Вертав ся до дому:
Щосьте чули і бачили,
Не кажіть нїкому.

Єсли би вас хтїли бити,
То скажіть нарештї,
Що у Відни ви не були,
Лише в Будапештї.

Скажіть, що ми взяли Угри
І гори високі
І далисьмо в посесію
На многії роки.

А тимчасом всї забудуть,
Не будуть питати,
І можете тим способом
Далї панувати.

Усів володар на цапа,
Вернув ся до дому,
А що бачив і що знає,
Не каже нїкому.

Лише часом, як цариця
Сидить засмучена,
Цар говорить: Не журп ся,
Війна не скінчена.

Нїм заберуть вороженьки
Петроград і Москву,
Ми поїдемо на Сибір,
Забудемо троску.

23. Що я бачу...

Бачу веселий, чудовий сьвіт красний,
Голубе небо, покрите зорями,
Огненне сонце і тоїї місяць ясний,
Хмари пливучі попід небесами.

Всьо то послушне, свою пору має,
Даного приказу і часу держать ся
Не гнївний місяць, що сонця лишаєсь,
У бігу разом не може зрівнать ся.

Не гнївні моря, що земля встроїлась
В красу, зелені дерева і цьвіти,
Не гнївні хмари, котрі навганялись
Не знайшли місця спочати (сидїти).

Бо так Господь, Сотворитель сьвіта
Наказав, щоб Йому послушне всьо було.
І так минали і минають лїта;
Жадне приказу свого не забуло.

Лише забулись невдячнії діти,
Не хотять про розказ ні знати, ні чути,
Шлють одні других у тюрми терпіти,
Один над другим паном хоче бути.

Цїсарі і царі пливали в достатках,
Весь сьвіт хотїли в свої руки взяти,
Мстили ся люто на менших бідаках,
Всьо на їх розказ мусїло ся стати.

І так держали народи закуті,
Держали довго у тюрмах, неволї,
Народи терпіли, а вороги люті
Були нечуйні на ті кривди, болї.

Кинули трутку помежи Славяни —
Трутку незгоди, щоб їх одурити.
Одні зробились царськими рабами,
А другі пішли Німчугам служити.

І так в неволи сотки лїт минали,
Закутий нарід неміг ся двигнути,
Мучились тяжко, аж тюрми дрожали,
Ніхто за кривди не сьмів ся впімнути.

Перевисшилась міра мук, терпіня.
Закричав нарід в неволи закутий,
На той страшний крик тюрми розвалились
І встає нарід сьвітом призабутий.

Поплила кровця невинна, сьвятая
І підмулила трон лютого ката,

Звалив ся царат, потонув у крови,
Нарід проглянув і пізнав брат брата.

Тож братя Слявяни, разом получіть ся,
В одную силу, як рідниї брати,
Нехаї пізнають Німчуги, Мадяри,
Що днесь над нами їм не панувати.

24. Молодці і старець.

За селом, на толоці
Музиченьки грають,
А молодці задумані
Сидять, не гуляють.
І дївчата посумніли,
Кліпають очима,
Тії жаль Петра, тій Івана,
А тамтій Максима.
Дорогою іде старець,
На кулях спираєсь,
Став, поглянув, до молодців
Несьміло зближаєсь.
Здіймив шапку, поздоровив,
Усів на мураві.
Чом ви діти такі сумні
На днешній забаві?

Не сумуйте — каже старець —
Ось я ліру маю,
Сли хочете, послухайте,
А я вам заграю.

Згода, заграй нам дідусю,
Єсли вмієш грати.
Ти проглянув много сьвіта,
Нема що казати.

Усів старець, здіймив торбу,
Взяв ліру в руки,
Шарпнув струни і чудові
Рознесли ся звуки.

Грає що раз то сильнійше,
Шарпає за струни,
Старечії сухі пальці
Про старість забули.

Коли скінчив старець грати,
Отер твар змарнілу,
Подивив ся на молодців
І озвав ся сьміло:

Днесь не пора смутити ся,
Дорогії діти,
Йдіть до борби за Вкраїну
Врагів побоŕіте.

Нехай враги не толочать
Наші красні поля,
Покажіте, що не вмерла
Наша доля, воля.

Нехай слава наших предків
Зацвите красою,
Йдіть щасливо і з побідов
Поверніть ся з бою.
І заспівав старець пісню
Голосом дрожучим,
Як він давно у неволи
Татарській ся мучив.
Уже сонце над заходом,
Вечер ся зближає,
Старець сивиї, хоть змучений,
Однак ще співає.
Аж молодці закричали:
Дідусю, пращайте!
І в дорогу щасливую
Єще нам заграйте!
Устав старець, узяв ліру,
Грає з цілой сили
А по старій, сухій твари
Слези покотились.
Поїхали, вже не видно —
Старець сів і плаче —
І прошептав: Ох, щасливе
То житє козаче.

25. Тлїла іскра...

Тлїла іскра, тлїла довго,
Аж ся розжарила —
Повстав вогонь — Европа
Цїла запалилась.

Горить вогонь, невгасає,
Земля спопелїла,
Дими збили ся під хмару,
Хмара потемнїла.

А народи?... О, Господи,
Аж страшно згадати,
Побивають однї других,
Рвуть тїло мов шмати.

Побивають, щоб слїд стерти,
Майно загорнути...
О, Господи! А деж правда?
Чи так має бути?

Чи тї меншї у неволи
Мусять вікувати?
Чи їм сонця не бачити,
Свободи не знати?

О, нї! — крикнули Славяни —
Мем свобідно жити,
Царям, Нїмчугам, Мадярам,
Не будем служити.

I потрясли оковами,
Ланци задзвонили
I пірвали ся кайдани,
Тюрми повалились.

Добивають ся свободи
Зневолені діти,
Закричали: лекше вмерти,
Як в тюрмах сидіти.

Розніс ся крик невільничий
Понад ліси, гори
I добив ся ген далеко,
Далеко за море.

Аж на землю Вашінґтона,
Де нарід свобідний,
Жертволюбивий, справедливий
I пошани гідний.

I дізнались Вашінґтонці
Про ті страшні кривди,
Яких враги допускались,
Що й не полічив би.

I озвались: Годі, враги,
Невинну кров пити,
Не сьмієте нападати
I невинних бити.

Всі народи, що на сьвіті
Богаті, чи бідні,
Мають бути в своїй хаті
Вільні і свобідні.

Замаяв прапор звіздистий,
Море загуділо,
Пішли діти Вашінґтона,
Пішли у бій сьміло.
Пішли вогонь угасити,
Винних укарати,
Щоб Німчугам відхотілось
Невинних вбивати.
Слава дітям Вашінґтона,
Вільсонови слава,
Що не дадуть подоптати
Народнії права.

26. Сироти.

Вітер віє, сніг біліє,
Сиві хмари вють ся,
Дорогою йдуть сироти
Померзлі, трясуть ся.
Личка бліді, помарнілі,
З очий слези росять:
Падуть у сніг помучені,
То знов ся підносять.

«Вже до мами недалеко,»
Старше прошептало,
«Мама вбере, нагодує,
Буде нам весело.»

Ідуть бідні сиротята
Бродячи снігами,
Чим раз більше зближають ся
До рідної мами.

Вже минули старий явір,
Тополю минули,
Пізнали гріб своєй мами —
Сироти вклякнули.

І озвались: «Вставай мамо!
Доки будеш спати?
Ми голодні, не обмиті,
Ні нас кому вбрати.»

«Тато з війни не вернули,
Хатини не маєм,
Вставай мамо, ми померзли,
З голоду вмираєм.»

«Чом так довго спиш тут, мамо,
Домів не вертаєш?
Чи ти за нас призабула,
Чи нас не кохаєш?»

Не озвалась мати з гробу,
Дітий не огріла;
Лише явір похилив ся,
Тополя шуміла.

А сироти єще довго
Просили — ридали,
Аж бідненькі помучені
На гріб полягали.
І вже більше не піднеслись
З матірной могили —
І сиріток сніги білі
На гробі прикрили.

27. Розпука.

Чого царю рудо-бородий
Ридаєш і плачеш?
Може тому, що народи
Вже на воли бачиш?
Чи жаль тобі за престолом,
Що мусиш лишати?
Може тому, що боїш ся
В Сибір вандрувати?
І ти мислив, лютий враже,
Що хтось тя ся боїть,
Що не вирвуть ся на волю
Раби з тюрем твоїх?

Ти не знав, що невільники
Вміють воювати,
Твоїх кайдан і неволї
Їм ся не бояти.

Бо народи зневолені,
Твій трон перевернуть,
Засіяє доля, воля —
Свободу привернуть.

Та ти царю свого стрия
Поставив на стражи,
Щоб народи то слухали,
Що стрий їм розкаже.

А тимчасом твої стрийко
На ніщо не здались,
Бо невільники розкулись
І вільними стали.

А коли цар довідав ся
Про стрийові вдачі,
То замкнув ся у хатині,
З царицею плаче.

І зі встиду бідачиско
Не знав, що ділати,
Треба в стрия воєводи
Ради засягати.

Побачив цар свого стрия,
Махнув головою:
Шкода стрию, щось великий,
Та ще й з бородою.

Стрий озвав ся: Мій Миколо,
Признати ся мушу,
Що за твій трон і корону.
Давб я житє, душу.

Бо і менї тут при тобі
Добре було жити;
Мав я славу, мав гонори,
Не мусїв робити.

А днесь всьо перемінилось...
Тебе зневажають
Анї кайдан, нї нагайки
Днесь ся не лякають.

То вся твоя вина стрию —
Крикнув цар злостиво —
Чи ти не міг доказати
Яке чудо, диво?...

Розгнївав ся стрий на царя,
Бородов махає
І озвав ся: государю!
За що мене лаєш?

Твої слова такі прикрі,
Аж слухати нудно,
Як я кажу, що неможь,
То неможь — то трудно.

Днесь, Миколо, анї чуда,
Нї дива не вдієш,
Проти тебе гнів народа
Палає, жаріє.

Обнялись оба за шиї
Заплакали ревне,
Що трон царський повалив ся,
Ніколи не верне.

28. Розмова.

— Скажіть менї, ясний пане,
Де ся Польща дїла?
Чи ви її, чи вона вас
Слухати не хтїла?

Бо то дивно виглядає,
Що високі ґрафи
Не уміли шанувати
Польські параґрафи.

Я чув в коршмі, як піяки
Собі говорили,
Що ту вашу славну Польщу
Жиди закупили.

Подивив ся пан на хлопа,
Папіроса крутить,
То блїдне, то червонїє,
Зі злости ся лютить.

— Цо ти мувіш таке ржечи,
Же Польска спшедана...

Чи то може биць на сьвеце,
Би жид купіл пана.
— Не злостьте ся, ясний пане,
Таж я так не кажу,
Щоби жиди закупили
Всю польську саржу.
Я лиш хотів запитати,
Чи ясний пан знають,
Чому жиди з польських панів
Так ся насьміваають?
— Я ці повєм, муй кохани,
Цо то вшистко значи:
Ми пановє научені
Жиць в сьвєцє іначей.
Бо пановє з уродзеня
Такі звичай майом,
За шампани і лікери
Майонткі спшедайом.
Та ми пшецєж не можеми
Жиць як просте людзє,
Єслї нє мами шампана,
То нас в сьродку нудзї.
— Чи знаєте, ясний панє,
Що люди говорять,
Що вже деякі вельможні
Вудков риби ловять.
— Відзїш, дрогі, бо ці людзє
Нє розумйом справи;

Ідн панове ходзом з вендком,
То тилько для забави.
Єдні ядом до Парижа
Забавіць сє в карти,
Друдзи ядом в цепле крає,
Стройом собє жарти.
— Правда, правда, ясний пане,
Тепер я вже знаю,
Не гнівайтесь, єсли я вас
Ще о щось спитаю.
Я би хотів довідатись,
Бо я то не знаю,
Для чого польські вельможі
Самі ся стріляють?
— Же панове сє стшеляйом,
То сом ружне пшичини —
Єдні ґіном для гонору,
Друдзи для ойчизни.
Інні знову сє стшеляйом,
Бо їх розпач взєла,
А то вшистко так, ажеби
Польска нє зґінела.
— Як велика була Польща,
Скажіть мені, пане?
Чи до Польщі належали
Турки, Росіяни?
Бо я читав, що у Польщі
Все були роздори,

Самі пани розбивали
Королївські двори.

— Польска мяла подостаткєм
І злота і збожа,
Била вєлька, бардзо вєлька,
Од моржа до моржа.

А же в Польсце били клутнє,
То ржеч добрже знана,
Бо пановє єдні хцєлї
Обрацъ крулєм Яна.

Друдзи хцєлї Лєшка, Мєшка,
Іннї Батореґо,
Алє я в тим, муї кохани,
Нє відзе нїц злеґо.

— Даруйте менї, вельможний,
Що я вас лишаю,
Я би єще що питав ся,
Но часу не маю.

29. Встань Богдане.

Вставай батьку наш, Богдане,
Поглянь, що ся дїє,
Ворог нищить Україну,
Стріли мов град сїє.

Палить, нищить міста, села,
Сьвятощі руйнує,
Плачів, криків, щоб перестав
Не бачить, не чує.

Де пишались міста, села —
Днесь згарища стоять,
На згарищах сиротята
Ридають, заводять.

Закув ворог батьки, мами,
Загнав у неволю,
А сироти позістали
На нещасну долю.

Пливуть ріки кровавії,
Чорніють могили,
Наші майна не остались,
З димами поплили.

* Вставай, не спи днесь в могилї
Вкраїнський Гетьмане,
Збуди борців Запорожців,
Збуди атамани.

Збуди славних козаченьків,
Піднеси булаву,
Веди у бій за Вкраїну
І за предків славу.

Веди у бій, бо ти умів
Врагів побіджати,
З тобою ворожі Ляхи
Не могли рівнатись.

Пред тобою вражі війска
Мов трава стелились,
А козаки-невміраки
Славою окрились.

Тож вставай наш славний вожде,
Хай забренять зброї,
Поможи нам визволити
Вкраїну з неволї.

Нехай сонце знов засяє
На нашій Вкраїнї,
Щоб ми були вільні, сильні,
Щасливі, свобідні.

30. Повій вітре.

Повій вітре, повій буйний
На нашу Вкраїну,
Поздорови нашу рідню
Й стареньку хатину.

Скажи батькам, скажи мамам
І дітям маленьким,
Най не плачуть, не сумують,
Хоть муки тяженькі.

Хоть каїдани вїлись в рани,
Нагайка рве тїло,
Хотяй кати знущають ся —
Терпіть братя сьміло.
Хотяй рани глубокії,
З котрих кровця ллєть ся
Господь Правий то все бачить,
На врагах пімстить ся.
Вже день близько, котрий вільність
Вкраїні принесе,
Зникнуть тюрми і каїдани,
Стане для нас лекше.
Дощі змиють вражі слїди,
Сонце спалить кости,
Увільнить ся Україна
З московської злости.
І виросте і зацвите
На батьків могилах
Величава доля, воля
І слава і сила.

31. Спів Січових Стрільців.

Час нам братя йти у бій
За Вкраїну, нарід свій
І за волю свободу,
Станьмо братя до ряду.
Сьміло бий і цільно мір,
В ліво, в право глянь, позір!
В нас стрілецька кров пливе,
Стрілець сьміло врага бє.
Стрілець смерти не злякнесь,
Пред врагами не цофнесь.
Сьміло бий і т. д....
Стрілець іде у бій мов стріла,
На думці все Вкраїна,
Груд зі стали, бистрий ум —
Тнуть ворогів, що аж сум.
Сьміло бий і т. д...
Ані Сибір, ні тюрми,
Ні московські кайдани
Не скують стрілецький дух...
Стрілець сильний, стрілець зух.
Сьміло бий і т. д...
За Вкраїну, рідний край
Хто молодий в ряд ставай,
В руки спису, меч при бік,
Щоби ворог не утік.
Сьміло бий і т. д...

Нехай знає лютий враг,
Чи то Москаль, чи то Лях,
Що Вкраїна вільний край —
Віра, мова, обичай.
Сьміло бий і т. д...
Не будем врагам служить,
Тюрми, кайдани зносить,
Бо ми славних предків рід,
Ми навчені до побід.
Сьміло бий і т. д...
І повстане Вкраїна
Славна, сильна, свобідна,
Буде цвисти много літ,
Поки сонце, поки сьвіт.
Сьміло бий і цільно мір,
В ліво, в право глянь, позір!

32. Станьмо враз.

Час нам братя в ряди стати,
Подати си руки,
Щоб кайдани розірвати,
Не терпіти муки.
Чом у тюрмах нам сидіти,
Коли сонце сьвітить?

Доки катам муть служити
Українські діти?
Чи ми кому провинили,
Чи чуже забрали,
Що нас кати кровопійці
В кайдани скували?
Таж ми сини предків славних,
Ми вкраїнські діти;
Ми не хочем, ми не вмієм
Ворогам служити.
Уже досить нашой крови
Враги ся напили,
Зрабували наші майна,
Згарища лишили.
Та Вкраїна, которая
Славою пишалась,
Днесь закута, зневолена —
Служницею стала.
Та не лишень служницею,
Щоб врагам служити,
Але вязнем закованим,
Ох, страх тяжко жити.
Закували руки, ноги,
В груди спису вбили,
Скасували віру, мову,
Нич не пощадили.
Вже кайдани поржавіли,
Тюрми кровцев зляті,

Не мають серця, ні стриму
Вороги прокляті.
    Рани одні не згоїлись,
    А вже другі маєм;
    Знущають ся кати люті,
    Над рідненьким краєм.
І ніхто ся не спитає,
Ніхто не погляне
На недолю України,
На болючі рани.
    Чужі люди не спитають,
    Та на що й питати —
    Они вільні і свобідні,
    Не хтять про нас знати.
Тож ділаймо власнов силов,
Не глядім чужої,
Бо чужинець за Вкраїну
Не дасть груди свої.
    Єсли неньки не оборонять
    Рідненькії діти,
    То о помочи чужинців
    Нема що і мріти.
Бо монархи помирять ся,
Незгода мине ся,
А за біднов Українов
Чужий не впімнеть ся.
    Тож до діла братя, сестри,
    Злучім власні сили.

Не уступім хотяй будуть
З крови ріки плили.
І поборем, поможем,
Мем свобідно жити,
Не будемо лютим врагам
Кланятись, служити.

33. Смерть вояка.

Коло гаю, при дорозї,
На зеленій ниві,
Похилив ся і думає
Коник білогривий.

А на траві лежить вояк,
З болю умирає,
Підніс очи, ще раз глянув,
З конем ся прощає.

І говорить: товаришу,
Коню ти мій сивий,
Не буде тя вже трудити
Вояк нещасливий.

Ми обидва немов орли
По полях вганяли,
Острих списів, куль ворожих
Ми ся не бояли.

Ми пред врагом не вступали,
Змученя не чули,
Хлїбом оба ми ділились,
Вірні други були.

І днесь доля мнї судилась
Тутки загибати
На чужинї, ген далеко
Від рідної хати.

Ти не сумуй, білогривий,
Не стій надімною,
Но вигребай могилоньку
Своєю ногою.

Гребай коню, гребай скорше,
Бо вже гаснуть очи,
Уже сила опускає...
Скорше, коню, скорше...

Гребай коню не глубоко,
Бо як прийде мати,
Щоби могли її слези
До мене дістатись.

34. Розлука.

В темнім гаю, при потоці,
Де росте калина,
З блідим лицем заплакана
Стояла дївчина.

Глядить в ріку то на хмари,
Біль серце стискає,
Місяць сьвітить, а у річці
Бистро вода грає.

І глянула ген далеко
Сумними очима
І сказала: даруй Боже
Єсли провинила.

І скочила у водицю —
Блисли піни білі —
Ще раз знесла в гору руки,
Зникла поміж филї.

А по лїсї шумить вітер,
Потік плине далї,
Тупіт коня дав ся чути,
Хтось ся приближає.

Летить вояк на воронім,
Над річкою станув,
Із чола піт отирає
У річку поглянув.

Єще филї не втишились,
Ще вода ся крутить,

Вояк станув, засмутив ся
I заломив руки.
Так то она — шепнув з-тиха —
Филями ся вкрила
I віночок на березї
Она полишила.
Пустив коня, здоймив шаблю,
При вінци складає —
Пращай коню — сказав вояк —
В филях поринає.

35. Рождество Христове серед гуку гармат.

Сонце схилилось на запад низенько,
Вечірня зоря лучі пускає
I много инших звізд мілїонів
В блискучі шати приодягаєсь.
I батько місяць днесь веселійший
Спішить до сонця зичити шати,
Щоби блискучо приодягти ся —
Днесь рожденного Царя витати.
А ніч спокійна, тихо усюди,
Лиш часом птичка тріпне крильцями
I чорні хмари ген розійшли ся,
Щоб не затьмити небесної брами.

Небо радіє, Ангелів хори
Спішать на землю сьвіт пробудити,
Що Цар безсмертний, Спаситель міра
Прийде на землю смерть побідити.

Адам і Ева отерли слези,
Цар Давид строїть струни, щоб грати,
Сьвятії старці пращають ад,
Радісні пісні стали співати.

Що вже скінчилась неволя ада;
Пророчі слова сповнять ся нинї,
Що з Діви чистой Бог ся народить.
В малім місточку у Вифлеємі.

Настала хвиля Рождества Бога,
Сьвіт захитав ся, моря заграли,
Земля ся клонить, віддає хвалу
В воздусї співи чути ся дали.

Скрипли завіси Небесной брами,
Ісус виходить малим Дитятем,
Небесні Духи чудними гласи:
«Радуй ся Сьвіте» стали співати.

Другі Ангели грають прекрасно,
А инші будять пастирів спячих,
Щоби спішили до Вифлеєма,
Поклін віддати Божому Дитяти.

А батько місяць сьвітить а сьвітить,
Розпустив свої промінні лучі,
Вечірна зоря перед супроводить,
За нею много, много зьвізд блискучих.

Встали пастирі, дрожать зі страху,
Явліня того не розуміють,
Що ціле Небо огнем палає —
Падуть на землю, кричать і мліють.

Аж коли Ангел звістив їм чудо,
Що Христос Господь на сьвіт родив ся,
З Діви Марії, в убогій стайни,
Місто пеленів сїном накрив ся.

Біжуть пастирі витати Пана,
Несуть дарунки, які хто може,
Падуть на землю перед Ісусом:
Благослови нас, Дитятко Боже.

З далеких сторін їдуть монархи
Віддати Богу поклін і дари:
Витай Ісусе, витай Маріє —
Зняли корони, повклякали.

А Ісус бачить їх щирі серця,
Підносить руки благословити
І обіцяв їм, що за ті дари
Будуть во віки з Ісусом жити.

І ми Ісусе днесь Тя витаєм,
Перед Тобою бємо поклони.
Подивись Царю, які ми бідні —
Вислухай наші плачі і стони.

Небо радіє з Рождества Твого,
Все сотворінє Тя величає,
Навіть найменша птичка весела
Чудові пісні Тобі співає.

І ми співаєм, але наші співи
Не так веселі, як давно були...
Уста співають а серце плаче,
Бо повне болю, жалю і туги.

Колись, давнійше, дідусь старенький,
Батько з синами, з доньками мати,
Желаня одні другим складали,
Бабка зачинала колядувати.

Прийшли сусіди, близькі, далекі,
Кладуть на лаву з мішком оріхи.
Дівчата в брамі дзвонять ложками —
Гамору повно, повно утіхи.

В церковци чудно заграли дзвони,
Сьвященик править, вірні ся молять:
Слава Ти Христе, днесь нарожденний,
Нехай ся діє Твоя сьвята воля.

Так, бо передше було весело
А днесь, о Пане, аж жаль згадати,
Що місто співу, там плач і стони,
А місто дзвонів, гремлять армати.

Землицю нашу зорали кулї,
Родина наша купаєсь в крови,
Міста і села з димом поплили.
Лишень могили стирчать на поли.

Старці, невісти і малі діти,
По пустих містах терплять недолю,
Батьки з синами скуті в оковах
І загибають в сибірськім полю.

Инші спочили в темних могилах,
Не вернуть більше межи родину,
Рідної стріхи вже не побачать,
Не заспівають в сю сьвяту днину.
Усе завмерло, закаменіло,
Лише крук заскрегоче,
Спалений явір часом хитне ся,
В річці водиця сумно клекоче.
Гори, долини, трупами вкриті,
Кроваві ріки, де око гляне.
Ворожі кулї як дощ шалїють,
Змилуй ся Христе, змилуй ся Пане.
Ми Тебе просим, Дитятко Боже.
Здійми з нас тяжкі вражі кайдани,
Нам дни і ночи в слезах минають —
Змилуй ся Христе, змилуй ся Пане.
Нехай днесь з Твоїм сьвятим приходом,
Прийде мир, згода, любов настане.
Ми наші серця в дарі приносим,
Для Тебе, Христе, для Тебе, Пане.

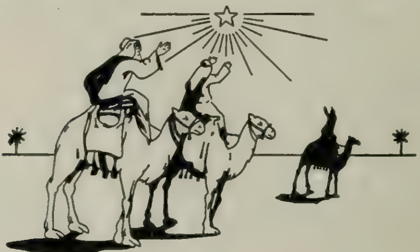

36. Сибір.

Дорогі діти — раз батько промовив:
Гляньте на мої спрацьовані руки,
На сивий волос, на твар помарнілу;
Много я в житю зазнав горя, муки.
    Від літ дитячих я щастя не бачив,
    Від літ дитячих смуток в серцю ношу,
    Коли згадаю про нещасну долю,
    То з очий моїх рясні слези рошу.
І так у смутку день за днем минає,
В нужді і горю в ночи до сну клав ся,
У сні я бачив, я чув крики, стони,
Як лютий царат над братьми знущав ся.
    Знущав ся страшно, катував без міри,
    В тяжкі кайдани закув ноги, руки,
    А инших вивіз на Сибір студений
    І там конають з голоду і муки.
Старенькі старці на землю клякали,
Зносили руки до неба, до Бога,
Рідну хатину раз на все пращали,
Бо вже не вернуть — далека дорога.
    Там сонце не гріє, птички не співають,
    Не цвитуть там рожі, лелії, ні цьвіти,
    Дерева зелених листків не пускають,
    Не скачуть при неньці веселенько діти.
Наших пісень красних ніхто там не чує,
Церковці не видно, не дзвонять там дзвони,

Неділя, чи сьвято, чи то день робочий —
Не устає праця, крики, плач і стони.
Дротяна нагайка рве на кусні тіло,
До тачок прикуті на ланц ноги, руки,
Збичоване тіло криє плащ дрантивий,
Нема там пощади на горя і муки.
Так вигнанцям бідним в тяжкій неволи
Літа за літами по черзі минають...
Тисячі гинуть, кладуть ся в землицю —
Ті муки, кайдани раз на все пращають.
А бідні вдовиці, діточки маленькі
Клякають на гробі, плачуть і ридають,
Що доля судилась самим позістати
І що їх чекає, то єще не знають.
Слухайте далї, мої любі діти,
Коли настане розправа з царатом,
Ідіть до бою весело і сьміло
За братів кривду пімстіть ся над катом.

* *
*

Много літ з ряду способились в сили
Усі держави цілой Европи,
Щоб коли час прийде, як труба заграє,
До борби стати, врага побороти.
Так літа минали в мрії і надії,
Кождий ся тішив ліпшов, красшов долев,
Глядів ясним оком в далеку будучність,
Щоби раз на все ворога зневолив.

Малії діти нераз ся питали
Старших від себе: що за смуток бачуть,
Длячого ваші твари помарніли
І чом день і ніч ваші очи плачуть?
А на то старші: побачите діти,
Вже час короткий, як хмара зближаєсь,
Як брат на брата в гору меч піднесе
І своєї рідні кров порозливає.
І старий батько говорить до неньки:
Як довго будем тішитись синами?
Чи то вже той час страшний наближаєсь,
Що ми ся лишим старі сиротами?
Одно і друге слезми очи росять,
Бо було тяжко синів годувати,
Бо голод і холод — то було їх щастє,
А навіть не мали і рідної хати.
Нараз вість скоро по краю рознеслась:
Війна з царатом, спішіть руські діти
За батьків кривду, за нашу Вкраїну
Йдіть у бій сьміло, кайдани порвіте.
Заграли бубни, блиснули зброї,
Стрільці соколи той поклик сповняють,
Пішли мов хмара, правдиві герої
За кривду Вкраїни груди наставляють.

37. Отче наш.

З могил високих,
З тюрем глубоких
Пливуть горячі мольби і плач.
Старці і діти,
Вкраїнські цьвіти
Просять, благають: О, Отче наш,
　　Бренять кайдани,
　　Враги тирани
　　Не дають пільги, мордують нас,
　　А ми збиті,
　　Ранами вкриті
　　Плачем і молим: О, Отче наш...
Нашу Вкраїну
Матінку рідну,
Наскрізь пробили Москаль і Лях.
Смертельний удар
Голосять всюда
Косьтями, кровю встелюють шлях.
　　Чорні могили
　　Вкраїну вкрили...
　　Лячно, аж навіть згадати страх.
　　І кровцю точуть,
　　Сьвятощі допчуть
　　Враги відвічні — Москаль і Лях.
Хтять слід затерти,
Бажають смерти

Тобі Україно... А нарід наш
Руки зносить,
Благає і просить:
Ратуй Україну, о Боже наш!

38. Не плач, Народе!

Не плач Народе, в кайданах закутий.
Не рони злези, хоть болючі рани.
Ворог без серця не хоче ні чути,
Не дає пільги, не має пошани.
Не плач, хоть в тюрмах столїтя минають,
Хоть царська нагайка рве на кусні тіло,
Не плач, хоть в муках невинні конають.
Минеть ся недоля, терпіть братя сьміло!
Не плач, бо слези нічо не поможуть,
А силою пробуй тюрми повалити,
Пірви кайдани, пута вікові,
А станеш вільним, меш свобідно жити.
Не плач, а сьміло піднеси шаблюку,
А поконаєш відвічного ката.
Кровію з врагами запиши розлуку
І вільна стане рідна наша хата.

39. Мем сьвідчити.

Сумно стало на Вкраїні,
Із оружем ворог впав
І невинні діти бідні
У кайдани закував.
Що Ляхи не зрабували,
То розграбив Москаль;
Лише сліди позістали,
Позістали слези, жаль.
Чорну нам лишив руїну,
Міста, села попалив
І Матїнку-Україну
Могилоньками укрив.
Плила кровця, слези плили
В Чорне море, щоб спочить,
А пливучи голосили:
Станем на суд, мем сьвідчить.
Мем сьвідчити, всьо роскажем,
Як враг лютий доптав нас...
Про ті кривди, котрі зносить
Бідний нарід довгий час.
І упаде страшний засуд
На поганих ворогів,
А Вкраїна дочекаєсь
Волї, долї, красших днів.

40. Сьвіти сонце.

Сьвіти сонце, сьвіти ясно
Над Україною.
Най темрява не панує,
Не криє нас тьмою.

Бо в темряві тяжко жити,
Тяжко умирати.
Власні діти не пізнають
Бідненької мати.

Сьвіти сонце, нехай твої
Лучі золотії
Проженуть тьму, тьму недолї,
Хмари вікові.

Сьвіти сонце, огрій наші
Зморожені рани,
Огрій тюрми холодні,
А лекше нам стане.

Сьвіти сонце, щоби видно
Куди йти до бою...
Ми піїдемо і виборемо
Україні волю.

41. Наймит.

Родив ся в неволї,
А муки і болї
Від колиски точать його грудь;
Де ся огляне,
Де ногою стане,
Всюди чує голос: рабом моїм будь.

У своїй хатинї,
На своїй ниві
Наймитом він став.
Впімнутись не сьміє,
Хоть кривда ся діє,
Хоть крови много пролляв.

І носить ярмо,
Котре вже давно,
Давно цїлком перетлїло.
А наймит рвати
Не пробує встати,
Щоб душу увільнить і тїло.

Гей брате, двигнись,
Поглянь, подивись,
Не видно подібних до тебе.
Лише ти один
Служиш ніч і день,
Не скидаєш враже ярмо зі себе.

Збудіть ся сини,
Кайдани, тюрми,
Розкуйте, валіть і рвіте!
Пора вже і час
Нехай і у нас
Сонічко правди засьвітить.

42. В буйнім лісї.

В буйнім лісї при дорозї,
Сидить вояк, спочиває,
Отер рану одну, другу,
Хоче встати, не змагає.

Бо глубокі його рани,
Кровцї много з них уплило,
Здоймив збрую, поцїлував,
До коня озвав ся мило:

Чом сумуєш, товаришу?
Не сумуй, мій карий коню,
Ми вже більше не полетим,
За ворогом у погоню.

Ми лїтали немов орли,
Моя шабля не спочала,
Вражі стріли аж шуміли,
А нас жадна не чіпала.

Аж днесь стріла ворожая
У мою грудь загостила...
З болю серце завмирає,
Рука збрую опустила.
  Жаль, що мушу умирати,
  На чужині, між чужими...
  Лекше булоб мнї лежати
  Де зелені полонини.
Там приішла би моя мати,
Клякнула би на могилу,
Рясні слези би ронила,
Промовилаб: сину, сину!...
  І сестра би заридала,
  Могилоньку цьвітєм вкрилаб,
  Голосилаб: брате милий,
  Таж я тебе так любила!
Но судьба менї судилась
На чужинї умирати —
І ворожі птиці будуть
Моє тіло роздирати.
  Ще раз глянув на карого,
  Глянув в сторону рідненьку,
  Ще раз стиснув в руці зброю,
  І прошептав: ненько, ненько.
І склонив ся на мураві,
Замкнув уста, замкнув очи...
Така доля жовнярова...
Спи спокійно, спи молодче.

43. Дайте поміч.

Хто не бував на Сибірі,
Той не знає, що Сибір.
Моїм словам, що тут пишу,
Брате, сестро, щиро вір.

Той, хто не був на Сибірі,
Хто кайданів не носив,
Той щасливий, хотяй би він
О жебранім хлїбі жив.

Бо жебрак, як голоден,
Йде, стукає до всїх хат
Простягає руку, просить;
Подаруйте хлїба шмат.

Гірша доля над жебрака
Судила ся Вітчинї,
Гинуть братя, терплять муки
У далекій чужинї.

Голод, холод — то їх щасте,
А нагайка дротяна
І кайдани і знущаня —
То від царя їм платня.

Москаль лютий не здрігнеть ся
На ті страшні муки, біль;
Не поможе, бо в Москаля
Зимне серце, мов Сибір.

Рідня наша із Сибіри
Шле плач і просьби до нас,

Витягає руку, просить:
Поможіть, бо тяжкий час.
Поможіть, бо загибаєм,
Поможіть своїй рідні.
Ліпше лежать в домовині,
Як мучитись в чужині.
Але дарма. Мов не чуєм,
Мов чужий нам плач братів,
Скаменіли наші серця
На просьби сиріток, вдів.
Забуває син про батька,
З помочию не спішить,
Дочка неньки цурається ся,
Бо їй добре тутки жить.
Братя, сестри, нуж до діла!
Несім поміч, зменьшім біль,
Нехай голод й смерть братами
Не застелюють Сибір.

44. Встань Народе!

Встань, народе зневолений, розбитий!
Не трать надії, вже зоря свитає!
Скинь вражі пута, хай ворог неситий
До решти Твою кров не випиває.

Встань, пробуди ся, потряси тюрмами,
Одій ся в силу до борби з царатом:
За кров невинну, за тії могили,
Йди у бій сьміло, помсти ся над катом.
Встань, пробуди ся, днесь пора до бою,
Вже час наспів царський трон звалити,
Царськую гордість подопчи ногою,
Покажи, що вмієш сам в себе рядити.
Встань, Україно, приодій ся в славу,
Най Твої діти свобідними стануть,
Прапор батьківський, батьківську булаву
Нехай на ново дістануть, дістануть.

45. Доки служити?

Доки служити,
Доки коритись
Будемо перед врагами?
Таж наші діди не знали біди,
Що то неволя, кайдани.
Жили в свободі,
В любві і згоді,
Як діти неньки одної.
Повні стодоли, повні комори
Мали хліба і меду до волї.

Пишались вони —
Вкраїнські сини.
Таж бо мали чим пишатись:
Прекрасні доми, золоті брами,
Золоті зброї і шати.
    Чудова була
    Наша Вкраїна...
    Згадати — аж серце мліє...
    А днесь, мучать нас вже так довгий
                                                час,
    За що? Ніхто сказати не вміє.
О люті враги,
Москалі, Ляхи,
Не будете довше нами рядити.
Ми здопчем тюрми,
Пірвем кайдани,
На волі будемо жити.

46. Сьвіжа могила.

(На смерть Івана Франка).

І знов сьвіжа на Вкраїні
Чорніє могила,
А Матінка-Україна
Слезу уронила

Та не одну, а богато
Сліз вона пролляла,
Бо вірного, любимого
Сина пострадала.
Ненька сина пострадала
А ми Батька, Вожда...
Днесь жалобою і сумом
Вкрилась душа кожда.
Бо хто-ж Він був, той наш Батько,
Що спочив в могилї?
За ким тяжкий біль до нас тут
Несли морські филї?
Може князь богатий, гордий,
З сьвітом попращав ся?
Чи може який вельможа
В смертні шати вбрав ся?
О, ні! В гробі тім спочив
Борець України,
Про котрого память не вмре,
Не вмре, не загине!

. . . .

Іван Франко від поранку
До послїдних житя літ
Не знав долї, щастя, волї..
Його знає цілий сьвіт.
У біднїй сільській хатинї
Він родив ся і зростав.

Для Вкраїни від дитини
Душу й серце Він віддав.

Жив убого, терпів много
Від своїх і від чужих;
Кував долю, щастє, волю,
Для поколінь молодих.

Гоїв рани України,
Взивав братів до борби,
Щоб розкути вражі пута,
Повалить усі тюрми.

Ціле житє жалів, тужив
І у серцю носив біль,
Плакав за кривди Вкраїни,
Плакав за кривди братів.

Напосїлись люті враги
Вирвать серце у борця,
Здавить душу, щоб нїколи
Не збудив ся до житя.

Кули руки, кули ноги
У ланцухи — кайдани,
І в голоді і холоді
Терпів многі, многі дни.

Однак не могли здавити,
Бо сильний був в борця дух,
Не лякавсь Він анї смерти,
Анї тяжких вражих мук.

Знав, що в муках, у неволї
Куєсь доля Вітчини,

Знав, що волї та свободи
Діждуть Вкраїни сини.

Ляг спочити, щоб біль вкрити
По праці тяжкій, тяжкій...
Не забудем Твоїх трудів,
Твоїх вчинків, Твоїх мрій.

За те отже місто цьвітів
На могилу, на Твою,
Слезу щиру, наш Герою,
Ми складаємо свою.

Не забудуть Тя нїколи
Вірні Вкраїни сини!
Честь віддадуть Тобі, Батьку,
По всї часи, по всї дни!

47. Йди у бій, сину.

Йди у бій сьміло, не вагай ся, сину,
Не оглядай ся на поміч чужую.
Стрілою кинь ся, борись до загину
За Україну, земленьку сьвятую.

Стій твердо, мужно при сьвятім прапорі,
Не дай доптати сьвятощів Вкраїни,
Хоть кров поллєть ся, не скарж ся на горе,
Хоть груди прошиють, не кривись дитино.

А коли очи і уста замкнуть ся,
Упадеш безсильний, у кровавім бою,
І тоді скарги нехай не несуть ся,
Не криви, сину серцем, ні душею.

Бо умирати під сьвятим прапором,
За братів волю, за славу Вкраїни,
О як весело, як душа промовить:
Не згине Нарід! Вкраїна не згине!

48. Могила на чужині.

(В другу річницю смерти бл. п. Еп. С. С. Ортинського).

Поглянь Батьку, поглянь добрий,
Твої вірні діти
Прийшли днесь Твою могилу
Слезами зросити.

....

Руські ниви десятки літ
Пусткою стояли,
Руські діти між чужинців
Розійшлись, блукали.

І хто знає, які горя
Булиб нас стрітили,
Слиб Вкраїнці на чужині.
Вожда не діждались.

Бл. п. Еп. С. С. Ортинський по приїзді з краю.

Вороги були би ся
Над нами знущали,
Нашу віру, мову, пісню
З серця видиралиб.

Глянув Всевишний ласкаво
На нашу родину —
Шле Сївача, Апостола,
До нас на чужину.
　　Як приїхав Сївач Божий,
　　Поглянув на поле,
　　То заломив свої руки
　　Над нашов недолев.
З великою посьвятою,
Він до праці взяв ся,
Тяв тернину, орав, сїяв,
Аж піт з Него ляв ся.
　　А щоби вкраїнські ниви,
　　Вкрились овочами,
　　Він підливав рясним потом,
　　Рясними сльозами.
І зісохли дикі терня,
А зацвили рожі,
Бо сей Сївач зерно сїяв
Лиш во Імя Боже.
　　І будучність веселая
　　До нас ся всьміхала,
　　Сонце правди засьвітило,
　　Темнота щезала.
Щасливі ми чули ся,
В нас серця раділи,
Бо над нами чував Батько,
Вожд відважний, сьмілий.

Наші горя, наші труди,
І тяжкії болї
Він в дни й ночі аж до смерти,
Носив в серцю своїм.

Його серце ні хвилини
Радости не знало,
Від колиски, аж до гробу
В слезах ся купало.

Його праця, Його труди,
Чудово зацвили,
В вірних дітий України
В серця вкорінились.

Він будував церкви, школи,
Закладав Просьвіти,
Своїм хлїбом кормив бідні
Сиротята діти.

Кормив, одївав сироти
І плакав над ними,
Його рука бідних сльози
Втирала що днини.

Всї горнулись коло Батька,
Всї Його любили
І з любови красні цьвіти,
Під ноги стелили.

І днесь, Батьку, прийшли діти
Честь Тобі віддати,
Сумні лиця, в очах слези,
Жалібнії шати.

Плачуть очи, плачуть серця,
Туга не зменшаєсь,
Ти був Пастир, добрий Пастир,
Тебе кождий знає.
  Ти любив вкраїнський нарід
  Серцем і душею,
  Сильновірний правдолюбче,
  Князю, Архієрею.
Ще недавно був між нами,
А днесь у могилї,
На чужині, на далекій,
Спочив Вожд єдиний.
  Спи спокійно наш Пастирю,
  Твої вірні діти
  Не забудуть Тя ніколи,
  Все будуть жаліти.
І Твою могилу будуть
Сльозами зливати,
Твоїм слїдом незатертим
Будуть поступати.
  Тож прийми днесь наші слези,
  Дорозші над цьвіти,
  Що складають на могилу
  Твої вірні діти.

49. Зрадникам.

О, зрадники, душегубці,
Смердяче насінє,
Не мине вас страшна кара
Й ваше поколінє.
Розпинаєте Вкраїну,
Невинную Мати,
Запродуєте у тюрми
Бідні сиротята.
Не чуєте плачів, криків,
Не чуєте болю,
Закладаєте кайдани
На родину свою.
О, ви царські руколизи
Зветесь пси — не люди,
А навіть пес своєй хати
Пильнувати буде.
А ви, місто пильнувати,
Місто боронити,
Пішли в найми до ворогів,
Щоб кров нашу пити.
О вироди, о звірюки,
Тяжка вас жде доля —
І по смерти не спічнете
На вкраїнських полях.
Бо земленька вас за зраду
Викине з могили

На пожертє звірям диким —
Ви так заслужили.
Сонце спалить ваші кости,
Вітрець порох змете
І понесе ген далеко
У сибірські степи.

50. Ішов сьміло.

Ішов сьміло проти врагів
В обороні вітчини,
А хвилини не спочавши,
Нас загрівав до борби.
Филї вражі бурливії
Розбивав своїм веслом,
А у тяжких горя хвилях
Не уступив пред врагом...
Клонимо ся пред Тобою —
О честь Батьку, честь Герою.

(Хто то є, читай перші букви в долину).

51. Братя Славяни.

Братя Славяни! Народе великий!
Здаєсь на сьвіті тобі нема пари.
Один нещастєм ти був оповитий,
Довгі столітя зносив муки, кари.

Бо хтож подібно на широкім сьвіті
Зносив неволю, тюрми й кайдани?
Ніхто на певно, лиш Вкраїнці, Чехи,
Москалї, Серби і прочі Славяни.

Одних дусили царські посіпаки,
Німчуги других, а третих Мадяри,
А прочих Славян, різали поганцї,
Ті косоокі Турки і Татари.

Тож днесь коли я з туги за Українов
Описав пару стрічок про недолю —
То не дивуйтесь, бо душа казала,
Щоби я руцї в писаню дав волю.

І рука писала, що душа казала
Про тих катів, збуїв, орди дикі,
Про тих, котрі мстили ся, знущали
Над братом своїм, сестрою вдовицев.

Катами, звірами, дикими ордами
Я тих звав і буду звати,
Котрі враз з царатом мстили ся над братом,
Боронили царський трон доптати.

Царські посіпаки вірно мов собаки.
Служили, трон царя держали,
Кости діточок, вдів і сиріток
По широких степах розсївали.

Тож нехай від днесь рід Славянський весь
В свободї, в згодї проживає.
Царськоє ярмо, німецьке пятно,
Хай щезне, пропаде, сконає.

ЗМІСТ.

Від Видавництва.

1. І в нас колись 7
2. Доки будем 10
3. Чому царю 13
4. Учіте ся 16
5. Сумно на Вкраїні 17
6. Стрільці Січовики 23
7. Старець у неволи 26
8. Наша доля 31
9. Панахида за полягли[х] Героїв України 37
10. В день визволеня України 40
11. Розправа в Карпатах 43
12. Перемишль 46
13. Доля вояка 52
14. Митрополит Шептицький в неволи (з клїшою) 57
15. Пізнали ся брати 62
16. Слава тобі, герою 70
17. Україно, верни ся 73
18. В 103-ті роковини уродини Тараса Шевченка (з клїшою) 77
19. Лїт много скута 80
20. Туга за Україною 82
21. То наше Поділє 83
22. Виїзд царя на війну в р. 1915 86
23. Що я бачу 102
24. Молодцї і старець 104
25. Тлїла іскра 107

26. Сироти 109
27. Розцука 111
28. Розмова 114
29. Встань Богдане 117
30. Повій вітре 119
31. Спів Січових Стрільців 121
32. Станьмо враз 122
33. Смерть вояка 125
34. Розлука 127
35. Рождество Хр. серед гуку гармат 128
36. Сибір 133
37. Отче наш 136
38. Не плач, Народе! 137
39. Мем сьвідчити 138
40. Сьвіти сонце 139
41. Наймит 140
42. В буйнім лісі 141
43. Дайте поміч 143
44. Встань Народе 144
45. Доки служити? 145
46. Сьвіжа могила (На смерть Ів. Франка) 146
47. Йди у бій, сину 149
48. Могила на чужині. (В другу річницю смерти бл. п. Еп. С. С. Ортинського), з клїшою 150
49. Зрадникам 155
50. Ішов сьміло 156
51. Братя Славяни 157